

nr. 4 / august 2018 – 80. årgang

GRÆNSEN

magasin om mindretal, sprog og kultur

TEMA:
HJEMSTAVN/HEIMAT

ROBERT HABECK, FORMAND
FOR DE GRØNNE I TYSKLAND:

“Heimat er
dér, hvor min
familie er

Hjemstavnlitteraturen
er vendt tilbage

De postnationale.
Hvem er de?

Mindeord om
Finn Slumstrup

GRÆNSEFORENINGEN
FOR EN ÅBEN DANSKHED

INDHOLD

Heimat er blevet en væsentlig faktor i tysk politik og kobles sammen med flygtninge- og indvandrerdebatten. Hvad sker der?

Foto: Scanpix Ritzau

3 LEDER

Af Jens Andresen

Læs tema om hjemstavn/Heimat side 4-24

4 "JEG HAR IKKE KUN HJEMME DÉR, HVOR MIT MODERSMÅL BLIVER TALT"

Interview med Robert Habeck, leder af De Grønne i Tyskland

12 HEIMAT ER BLEVET EN POLITISK FAKTOR I TYSKLAND

19 HVOR ER DIN HJEMSTAVN?

Jan Didrichsen og Randi Kuhnt svarer

20 PÅ SPORET AF DET TABTE STED

24 KORT SAGT

25 LIDT FÆRRE DANSKERE BRUGER DANNEBROG

26 "DER ER MANGE, DER HAR DET SVÆRT"

Interview med provst Viggo Jacobsen, Danske Kirke i Sydslesvig

30 THERKELSENS HJØRNE

31 NYT FRA GRÆNSELANDET

32 "GRÆNSELANDET ER EN USLEBEN DIAMANT FOR TYSKUNDERVISNINGEN"

Interview med Carl Kinze, næstformand i Tysklærerforeningen

34 DET DANSKE MINDRETAL ER DANMARKS SOFT-POWER

Essay af rektor Jørgen Kühl, A.P. Møller Skolen

37 "DET DANSKE ER KOMMET NATURLIGT TIL MIG"

Interview med Jule Sösemann, der føler sig både dansk og tysk

38 ANMELDELSE: STOLPERSTEINE

Af Moritz Schramm

40 MINDEORD OM FINN SLUMSTRUP

Af Jens Andresen og Knud-Erik Therkelsen, Grænseforeningen

44 DANNEVIRKE ER PORTEN TIL NORDEN

Foto: Creative Commons

"Det har været en skøn tid"

Læs afskedsinterview med provst Viggo Jacobsen side 26

Foto: Emil Kastrup Andersen

Ny bog i 75-året for allieredes flystyrt ved Mandø

Læs side 31

LEDER

HEIMAT SOM VALGFLÆSK

Af Jens Andresen

På grund af den stigende tilslutning til det nationalistiske højreparti AfD (Alternative für Deutschland) og meningsmålinger, der tyder på, at dette parti vil vinde yderligere frem, har forbundsregeringen i Tyskland udpeget indenrigsminister Horst Seehofer til også at være minister for hjemstavn (Heimat) i Berlin. Partiet CSU (Christliche Soziale Union) fra Bayern med Horst Seehofer har krævet dette for at dæmme op for yderligere fremgang for AfD i netop Bayern, hvor der skal være landdagsvalg 14. oktober, og hvor CSU står til at miste det absolutte flertal, som de har haft i omkring et halvt århundrede.

Årsagen til at netop begrebet hjemstavn bliver gjort til genstand for et tysk ministeriums arbejdsområde er, at man ønsker at styrke regional udvikling samt øge den regionale og lokale identitet og bevidsthed. Ved at sætte øget politisk fokus på disse områder ønsker man at genvinde de stemmer, som AfD allerede har i Bayern og de fleste andre forbundslande. AfD's tilhængerskare har været stærkt stigende som en modreaktion mod den venlige holdning, som forbundsregeringen har udvist over for den store indvandring til Tyskland fra ikke-europæiske lande i 2015.

Europa er en verdensdel bestående af mange nationalstater og lige så mange forskellige nationale kulturer. Det har vi som europæere anset for at være en rigdom, vi ikke vil være foruden, og det gør vi stadig.

At man i Tyskland, som er et forbund af 16 delstater, ønsker at fremme bevidstheden om hjemstavnen og dermed den lokale region er set før i Europa. Det er forståeligt, men også farligt. Man bruger det regionale til at føre valgkamp, og man kunne i denne sammenhæng sige, at Heimat bliver gjort til valgflæsk.

Lad det være nævnt, at vi i Danmark såmænd også har haft et landdistriktsministerium, der skulle satse på at fremme udvikling i udkantstrakterne og undgå en såkaldt skæv udvikling i landet. Ønsket om at fremme lokale interesser eller at pleje hjemstavnen er altså ikke ukendt i europæisk indenrigspolitik. Det er acceptabelt, når det drejer sig om at udjævne skævheder.

Der, hvor det bliver uacceptabelt, er, når politiske partier som CSU i bestræbelsen for at modvirke nationalistiske kræfter selv vælge at forfølge en nationalistisk tankegang og arbejde for, at bestemte borgere får særlige rettigheder.

Den tyske politiker Robert Habeck, der er formand for De Grønne i Tyskland, skelner i et interview i denne

“ Der er god grund til, at de røde lamper lyser, når EU's største medlemsland udpeger en "Heimatminister" ”

udgave af magasinet *Grænsen* mellem begreberne hjem og hjemstavn. Hjem er der, hvor man ikke behøver at forklare nogen, hvem man er, siger han. Hjemstavnen er den egn, man er født i.

Denne definition af begrebet hjemstavn klargør, at borgere, der har en fælles hjemstavn, ikke har krav på særbehandling, da ens fødested jo kun afhænger af personlige omstændigheder på netop det tidspunkt. Der er ej heller grund til at tro, at man har særlige kvaliteter som borger, fordi man har en bestemt hjemstavn og altså er født der.

Det er risikoen for, at politikere forfalder til at give folk fra en bestemt hjemstavn særlige rettigheder, der bør vække bekymring, og der er god grund til, at de røde lamper lyser, når EU's største medlemsland udpeger en "Heimatminister". Det kan godt være, man dermed tilfredsstiller vælgere på højrefløjen, der ikke ønsker indvandring. Men samtidig risikerer et demokratisk parti som CSU selv at falde i den nationalistiske grøft. ●

Jens Andresen er formand for Grænseforeningen

TEMA:
HJEMSTAVN/HEIMAT

**JEG HAR IKKE KUN HJEMME
DÉR, HVOR MIT MODERSMÅL
BLIVER TALT**

Robert Habeck, formand for De Grønne i Tyskland og miljøminister i Slesvig-Holsten, har boet i Flensborg de seneste otte år: "Det er her, jeg føler mig hjemme", siger Robert Habeck, der er en markant stemme i den tyske debat om Heimat.

INTERVIEW Hjemstavn er der, hvor et menneske finder sit ståsted, siger den nye formand for det tyske parti De Grønne, Robert Habeck, der har sit eget ståsted i det dansk-tyske grænseland med sin familie, som føler sig knyttet til både dansk og tysk sprog og kultur. Mød den tyske toppolitiker, der ytrer sig kritisk i den aktuelle, tyske debat om Heimat, der er fulgt i kølvandet på, at Tyskland i 2015 åbnede grænserne og tog imod en million flygtninge og migranter ►

Af Merlin Christophersen og Anna-Lise Bjerager
Fotos: Lars Salomonsen

Robert Habeck er en ny stjerne på den politiske scene i Tyskland. Han er doktor i filosofi og forfatter. Siden 2012 har han været miljøminister i Slesvig-Holsten, hvilket han er frem til udgangen af august. I januar i år blev han på De Grønnes årsmøde valgt som partiets nye formand med over 80 procent af stemmerne.

Alt dette er alment kendt i Tyskland, for Robert Habeck er blevet en integreret del af det tyske mediebillede, hvor han ytrer sig i talkshows og interviews i landets aviser. Senest om begrebet Heimat, der, selv om der er betydningsforskelle, kan

oversættes med hjemstavn. Robert Habeck er kritisk over for, at Heimat-begrebet bliver trukket ind i flygtninge- og indvandrerddebatten og gjort til et spørgsmål om, hvem der hører til i Tyskland. Ikke mindst efter at Horst Seehofer, formanden for det kristeligt sociale parti, CSU, i marts blev udnævnt til indenrigs- og Heimatminister, har debatten været intens. Robert Habeck har bl.a. i et interview kaldt ministeriet for "lächerlichen Bullshit" (latterligt bullshit, red.). Senest har Robert Habeck været på en politisk sommerrejse. "Des Glückes Unterpfund" (En garanti for lykken, red.) lød overskriften på sommerrejsen, som Robert

Habeck som ny formand for De Grønne begav sig ud på i juli måned for bl.a. at diskutere hjemstavn, sammenhængskraft og demokrati i Tyskland. Overskriften er et citat fra den tyske nationalhymne, hvor det hedder: "Einigkeit und Recht und Freiheit sind des Glückes Unterpfand" (Enhed og ret og frihed er lykkens garanti, red.) og henviser til rejsens formål, som var at diskutere de tyske, nationale symboler og generobre dem fra højrefløjen. Som Robert Habeck udtrykker det på sin hjemmeside: "Fanen, hymnen og stedet gælder alle som værende beslaglagt af nationalister". På sin rejse besøgte Robert Habeck bl.a.

steder, der i dag aktivt bruges af den tyske højrefløj, men som historisk er knyttet til den tyske friheds- og demokratibevægelse. F.eks. besøgte han slottet i Hambach, som det nationalistiske parti, Alternative für Deutschland (AfD), bruger som mødested, men som i 1832 dannede rammen om en af den tyske demokratibevægelses første protester.

Mindre kendt er det, at den grønne topolitiker og hans hustru, Andrea Paluch, har en forkærlighed for Danmark, taler dansk og sætter Dannebrogflag op ved festlige lejligheder, og at parrets fire sønner er opvokset som en del af det danske

Robert Habeck har tidligere kaldt det nye Heimatministerium i Berlin for "lächerlichen Bullshit". I dag nøjes han med at sige: "Jeg synes, navnet (Heimatministerium, red.) er fjollet. Følelsen af at have en hjemstavn er noget meget subjektivt, og det behøver vi ikke at have et ministerium involveret i".

mindretal og har gået i både dansk børnehave og dansk skole.

Siden 2001 har Robert Habeck sammen med sin familie boet i det dansk-tyske grænseland, de seneste otte år i Flensborg. Han føler sig knyttet til grænselandet, fordi det muliggør et liv med to kulturer og to sprog, og fordi han finder inspiration til sit politiske virke i måden, hvorpå man i grænselandet omgås de kulturelle forskelle, forklarer han til magasinet *Grænsen*, der møder ham på Dansk Centralbibliotek i Flensborg med udsigt over Museumshavnen med de historiske sejlskibe, der i forgangne tider sejlede ud fra Flensborg.

Robert Habeck, du er meget på farten som minister i Kiel og som formand for De Grønne i Berlin og rundt om i hele Tyskland. Hvordan vil du beskrive din hjemstavn?

"Hjemstavn er stedet, hvor man har sit ståsted. Vi lever i en verden, hvor det er svært at finde fæste. Overalt er der krige, konflikter og uroligheder, og alle mennesker søger noget at holde fast i, noget der giver tryghed. For mig selv er hjemstavnen dog ikke så meget et bestemt sted, men altid dér, hvor jeg er omgivet af de mennesker, jeg føler mig knyttet til. Jeg har læst et sted, at hjem er dér, hvor man kan opføre sig latterligt. Det lyder måske underligt, men jeg synes det er rammende: At være sammen med mennesker, hvor man ikke behøver forklare, hvem man er. Det er min hjemstavn, og den finder jeg i min familie, hos min hustru og vores børn."

Hvilken betydning har selve stedet for dig? ►

► “Steder, mennesker og fortællinger giver mig en følelse af stabilitet. Det er, som da man var barn og havde fået en drage. Man måtte holde fast i snoren, for at dragen kunne bevæge sig frit. Hvis man gav slip, faldt dragen ned. Hjemstavnen stabiliserer, så man er i stand til ligesom dragen at bevæge sig frit.”

Du har nu i 17 år boet i det dansk-tyske grænseland, omkring og i Flensborg. Er dette stedet, hvor du føler dig mest hjemme?

“Helt entydigt ja. Jeg mærker det i glimt, som da jeg cyklede hertil, eller nu, hvor jeg kigger ud af vinduet og ser Flensborg, der ligger foran mig badet i aftensolen. Efter at have været i Berlin hele ugen og nu være hjemme igen får jeg denne følelse af, at her hører jeg til.”

Hvorfor er det lige her, du føler dig hjemme?

“Fordi grænselandet er et land af to kulturer. Her er mødet mellem dansk og tysk blevet til hverdagspraksis. Hos os har vi dansk teater, danske skoler, danske idrætsforeninger og danske børnehaver. Og nord for grænsen findes præcis det samme, blot på tysk. Hvis man helt naturligt lever med to sprog, så minder skiftet mellem sprogene en til stadighed om, at tingene også kan blive sagt på en anden måde. Det er helt naturligt for mennesker her i regionen. For mig at se er det udtryk for en tolerant verdensanskuelse”.

Du er ikke blot flyttet til grænselandet sammen med din familie. I har også sendt jeres sønner i dansk børnehave og senere på dansk skole. I hvilken udstrækning er I som familie blevet en del af det danske mindretal?

“Jeg har fået stort udbytte af mindretallets traditioner og kultur. Jeg ved godt, at for mindretallet er den dobbelte kultur slet ikke det afgørende. Derimod er en dansk identitet i Tyskland det centrale for mange. Men for mig er det netop spillet med og mellem kulturerne, der er det fortryllende. Godt nok kan jeg ikke selv identificere mig med mindretallet, men for mine sønners vedkommende er det noget helt andet. De er opvokset i mindretallet, og i dag er de nok mere danske end tyske. De taler dansk lige så godt som tysk, og de studerer nu i Danmark, eller har planer om at gøre det. Og hvis Danmark spiller håndbold eller fodbold mod Tyskland, hepper de nok mest på Danmark.”

Du taler om det danske mindretals danske traditioner. Hvad betyder de for dig?

“De danske traditioner var fremmede for os i starten. De danske julesange, dansen om juletræet, risengrød og Sankthansaften. Det er alt sammen noget, børnene har taget med sig hjem fra børnehaven. Vi har været ivrige efter at tage den danske kultur til os, og vi har overtaget mange traditioner. Den dag i dag stiller vi Dannebrog på bordet og hænger det ud af vinduet, når børnene har fødselsdag.”

“Når den gamle struktur falder fra hinanden, må man skabe en ny. I relation til flytningespørgsmålet betyder det, at man må skabe sociale rum, der muliggør afslappet samvær og giver kulturel gennemsigthed”, siger Robert Habeck.

For mange mennesker er traditioner tæt knyttet til hjemstavn. Hvor alvorligt skal man tage traditioner?

“Meget alvorligt. Traditioner skaber meget stærke bånd mellem mennesker, og det må man ikke negligere. For mig at se må traditioner dog ikke blive et mål i sig selv. De har ikke en betydning i sig selv. Traditioner er mere et tilknytningspunkt, som man kan bruge til at berige eller begrænse sit liv med. Selv står jeg helt af, hvis en bestemt tradition bliver et ritual. Men det at lege og variere med muligheder i traditionen synes jeg er meget smukt og rørende.”

Du mødte din hustru, mens I begge studerede. Sammen læste I et år på Roskilde Universitet og senere i 1999 boede I sammen med jeres tre ældste sønner fire måneder som forfattere i Bertolt Brechts Hus i Svendborg. I hvilken udstrækning står hjemstavn for dig i forbindelse med sprog, kultur og dit liv som forfatter?

“Hjemstavn står for mig ikke i forbindelse med sprog i den forstand, at jeg kun er hjemme dér, hvor mit modersmål bliver talt. Svendborg var dengang helt klart hjemstavn for os. Vi forelskede os i Danmark, og vi ville egentlig blive i landet, men vi havde ikke råd. Hjemstavn betyder for mig heller ikke det at være født ind i en kultur og arve de gamle traditioner. For mig er hjemstavn mere noget, der skal oparbejdes: Gennem fortællinger dan-

- ner vi forestillinger om vores liv, og disse forestillinger kan så give os et holdpunkt. I den forstand står hjemstavn nok i forbindelse med mit virke som forfatter, fordi jeg også her skaber fortællinger.”

Hjemstavn er blevet et politisk begreb i Tyskland. Mange tyskere føler sig usikre og er bange for at miste deres land. Dette forklares ofte med stigningen i antallet af flygtninge og indvandrere i 2015 og forbundskansler Angela Merkels “Wir schaffen das”. Hvordan forholder du dig til denne usikkerhed og angst i samfundet?

“Når mennesker føler sig truet af fremmede, hænger det sammen med angsten for at miste. Det må man tage alvorligt, for angst udgør en egen virkelighed, hvor det ikke nytter at argumentere med fakta. Jeg tror, vi kan modvirke angsten ved ikke blot at tillade en åben debat om værdier, hjemstavn og tryghed, men ved aktivt at gå ind i den. Som samfund må vi åbent stille os selv det spørgsmål, hvad vi kan stole på i en verden, der er under forandring. Ikke kun på grund af flygtningene, der kommer til os og forandrer gadebilledet i byerne, men også på grund af at arbejdsmarkedet og klimaet forandrer sig, boligpriserne i byerne stiger drastisk, og internethandlen nogle gange tømmer gågaderne for butikker.”

I hvilken udstrækning ser du angsten for flygtninge og indvandrere som reel?

“Selvfølgelig kan integration være problematisk. De største strukturelle problemer er, at de muslimske lande har en anden omgang med antisemitisme, at der findes andre, gammeldags kvindebilleder og homofobi. Naturligvis har vi religions-

frihed. Men vi må også være sikre på, at troen ikke bliver udøvet på en måde, der antaster vores frie og demokratiske grundlove. Det er ikke acceptabelt, hvis det sker.”

Hvordan kan man efter din mening løse dette problem?

“Når den gamle struktur falder fra hinanden, må man skabe en ny. I relation til flygtningespørgsmålet betyder det, at man må skabe sociale rum, der muliggør afslappet samvær og giver kulturel gennemsigtighed. Steder, hvor vi kan mødes og lære hinanden at kende på en fordomsfri måde. Moskeerne må åbne sig mere, så det bliver tydeligt, hvor der prædikes radikalt, og hvor der ikke gør. Og vi må understøtte vores skoler bedre og mindske størrelsen på klasserne. På den måde kan vi modvirke udgrænsning og følelsen af, at alt går tabt. Det danske bibliotek, som vi sidder i lige nu, er et godt eksempel. Her opholder man sig gerne. Før i tiden har jeg selv været her en del sammen med mine børn, og der er vi også stødt på muslimske familier. Der lagde jeg mærke til, at de slet ikke er så anderledes. De har også børn, som de leger og læser sammen med.”

Den tyske regering har valgt at etablere et Hjemstavnsministerium. Du har tidligere udtalt dig negativt om det. Kan du uddybe?

“Jeg synes, navnet er fjollet. Følelsen af at have en hjemstavn er noget meget subjektivt, og det behøver vi ikke at have et ministerium involveret i. Men det arbejde, der udføres i det tyske Heimatministerium, er slet ikke så ringe. De forsøger at sikre lige livsforhold i hele

landet, prioriterer den politiske indsats for landlige områder og prøver at skabe nye sociale rum og muligheder i samfundet. Men man kunne også have kaldt det et ministerium for sammenhængskraft.”

I Danmark er der også vedvarende en flygtningedebat. Hvordan forholder du dig til den danske debat?

“Danmark er mere nationalistisk i den henseende. Dansk Folkeparti driver regeringen og politikken frem foran sig. Og selv Socialdemokratiet ytrer sig på måder, som jeg ikke længere ser som socialdemokratiske. Jeg er personligt skuffet over den udvikling, for jeg har altid oplevet Danmark som et venligt land. Fællesskabsfølelsen har jeg aldrig opfattet som værende udgrænsende. Og den danske pædagogik, sundhedsvæsenet, det sociale sikkerhedsnet, SU'en og skattepolitikken gik alt sammen ud på, at man definerede sig som et fællesskab. Danskerne var endda det lykkeligste folk i verden. Dette billede passer den nye danske nationalisme med sin enfoldighed slet ikke ind i. Den udvikling havde jeg ikke ønsket mig for mit Danmark.”

En række europæiske lande, herunder Danmark, men også Tyskland, har indført grænsekontrol siden flygtninge- og migrantstrømmen satte ind i efteråret 2015. Kunne man ikke også beskrive det, du kalder nationalistisk, som en realpolitisk reaktion på det, der skete i 2015, hvor Angela Merkel sagde: “Wir schaffen das”?

“Jo, men Merkel forsøgte jo netop at opnå det modsatte af nationalismen. Hun ville ikke lade de sydlige medlemslande i EU stå alene med udfordringen. Det stem-

mer heller ikke overens med min politiske overbevisning, at vi lukker os om os selv og forsøger at holde de mennesker ude, der har en anden hudfarve, kultur og trosretning end vores egen. En sådan tilgang fører efter min mening ikke til et bedre samfund. Jeg tror derimod, at vi må tillade, at verden forandrer sig, men at vi samtidig må finde nye former for sikkerhed, så vi kan holde sammen på vores samfund.”

Hvordan er efter din mening forholdet mellem denne nye nationalisme, som du beskriver den, og hjemstavnsbegrebet?

“Jeg tror, man kun kan retfærdiggøre et hjemstavnsbegreb, som ikke er udgrænsende. Her i grænselandet taler tyskere og danskere i dag afslappet med hinanden, de spiller håndbold sammen i Flensburg-Handewitt, og vi sidder her og laver et interview til et dansk magasin. For 150 år siden havde folk sagt, at det ikke kunne lade sig gøre, fordi vi ikke passer sammen. Vi havde sagt det samme til hinanden, som vi i dag siger til syrerne: I tilhører en anden kultur, I behandler jeres kvinder dårligt osv. Men her i grænselandet har vi jo for længst overvundet alt det. Og det kan man ikke bare forklare ved, at tysk og dansk kultur ligner hinanden. I Catalonien blomstrer en udgrænsende identitetsforståelse lige nu op igen, selvom catalonierne nok har endnu mere tilfælles med spanierne end tyskerne med danskerne. Jeg tror, at usikkerhed generelt gør, at man projicerer sin angst over på noget andet og for det meste på mennesker, der er lidt anderledes, end man selv.”

Hvordan ser du da på fremtiden for Tyskland, Danmark og Europa?

“I hjertet er jeg europæer, og jeg drømmer om et Europa, hvor mennesker kommer godt ud af det med hinanden, og grænserne er åbne. Hvor man kan opfatte sit land, sin kultur og sit sprog som udtryk for sin hjemstavn, men alligevel kan acceptere, at andre har det på en anden måde. Og her mener jeg ikke bare andre folk i andre lande, men også ens naboer. Alle tegn peger desværre i en anden retning: Vi gør for lidt mod klimaforandringerne, samfundene bliver mere splittede, og den opblomstrende nationalisme besværliggør internationalt samarbejde. Men jeg er nu en gang politiker, og jeg har en vis indflydelse. Derfor kan jeg ikke andet end at tro på, at man med lidenskab igen kan tilkæmpe sig et liberalt, åbent og økologisk samfund. Hvis jeg ikke troede på det, måtte jeg træde tilbage i morgen.” ●

Interviewet med Robert Habeck har fundet sted på tysk og er oversat til dansk.

ROBERT HABECK. Født i Lübeck i 1969, ph.d. i filosofi. Formand for De Grønne siden januar 2018 sammen med Annalena Baerbock. Minister for energiomstilling, landbrug, miljø, natur og digitalisering i Slesvig-Holsten siden 2017 og frem til udgangen af august 2018. Tidligere minister for energiomstilling, landbrug, miljø og landlige områder. Stedfortrædende ministerpræsident i Slesvig-Holsten fra 2012-2017. Har som forfatter udgivet selvbiografien “Wer wagt beginnt”, (Den, der vover, begynder). Sammen med sin hustru, Andrea Paluch, har han udgivet en række børnebøger, drejebøger, oversættelser af engelsk lyrik og seks romaner. Parret har fire sønner i alderen 16-22 år. Bor med sin familie i Flensburg.

**TEMA:
HJEMSTAVN/HEIMAT**

I løbet af sommeren opstod en regeringskrise i Tyskland, efter at Tysklands indenrigs- og Heimatminister Horst Seehofer (CSU) havde fremlagt en asylplan, som blev afvist af forbundskansler Angela Merkel (CDU). Her ses Horst Seehofer og Angela Merkel under et af mange møder i Forbundskansleriet i juni måned, inden der kort tid efter blev indgået et kompromis på asylområdet.

HVEM HØRER TIL I DEN TYSKE HEIMAT?

Begrebet Heimat er blevet en politisk faktor i Tyskland. Tilstrømningen af flygtninge og indvandrere i 2015 har ført til, at mange tyskere er blevet bange for at miste deres hjemstavn. Magasinet Grænsen har bedt en række Tysklands-kendere om deres vurdering af den politiske situation

Af Anna-Lise Bjerager

Den tyske indenrigsminister Horst Seehofer (CSU), der også er tidligere ministerpræsident i Bayern, har som regel forstået at skabe en vis opsigt med sine politiske udmeldinger. På en pressekonference i Berlin den 12. marts i år skete det dog ikke med hans gode vilje. Han skulle præsentere sig som ny minister for et nyt superministerium for indenrigs-, hjemstavns- og byggeanliggender i Tyskland og ville forklare, at han allerede i 2014 havde grundlagt et Heimatministerium i Bayern. Imidlertid kom han til at kludre i ordene: "Jeg har grundlagt et Heimatmuseum... æhh, Heimatministerium i Bayern", ▶

► lød det, hvilket fremkaldte latterudbrud hos de fremmødte journalister.

Jørn Mikkelsen, der er tidligere chefredaktør for Jyllands-Posten og historiker, forstår godt latteren: Heimat kan godt lyde lidt musealt og gammeldags. Men man skal tage begrebet yderst alvorligt, for den tyske befolkning har stærke følelser i forholdet til deres hjemstavn, understreger han:

“Efter Anden Verdenskrig var det sådan, at tyskerne have problemer med simpelthen at være tyskere. Man havde problemer med patriotisme og fædrelandskærlighed, og det betød, at man først og fremmest var tro over for den

Heimat er blevet et begreb, som alle politikere i Tyskland gerne vil have ejerskab over

Jesper Vind, Tysklandsmedarbejder for Weekendavisen

tyske forfatning – den tyske filosof Jürgen Habermas talte netop om ‘Verfassungspatriotismus’ (forfatningspatriotisme) – og dernæst var man europæer.”

“I tiden, der er gået siden dengang, har man fra politisk hold tilstræbt at få tyskerne til at tænke på den måde. Men i den proces har man overset noget væsentligt. Nemlig at tyskerne ikke først og fremmest er tyskere. De er først og fremmest rundet af den delstat, de kommer fra. Danmark er et lille land, og derfor kan vi tale om, at vi har danske rødder. Men i Tyskland har man rødder i Slesvig eller rødder i Bayern. Og det er her det nye genvundne fokus på Heimat kommer ind i billedet godt hjulpet på vej af flygtninge- og migrantstrømmene

og globaliseringen, der giver en vis rød-løshed: Tyskerne vil tilbage til rødderne”, fastslår Jørn Mikkelsen.

FOLKEDRAGTER OG LEDERHOSEN

Horst Seehofer selv gav allerede ved sin tiltræden i marts sin udlægning af, hvad det nye Heimatministerium i Berlin skulle beskæftige sig med: “Nogle mener, at politikken nu kan begrænses til folke-dragter og Lederhosen. Heimat handler om meget mere. Det er skik og brug, kultur, religiøs indstilling, også forbedring af livsgrundlaget, det frivillige arbejde, som mennesker udøver”, sagde han.

Siden dengang er der ikke sket det store i det nye ministerium, lyder kritikken fra forskellige politikere fra CDU og SPD, som *Spiegel Online* har talt med i slutningen af juli. De beskylder Horst Seehofer for manglende arbejdsiver og for at opholde sig for meget i Bayern. Til gengæld er der skruet op for den politiske retorik op til delstatsvalget i Ba-

uern søndag den 14. oktober, hvor Horst Seehofers konservative parti, Christlich-Soziale Union (CSU), står dårligt i meningsmålingerne, mens det højrenationale parti, Alternative für Deutschland (AfD), står til fremgang.

I løbet af sommeren valgte Horst Seehofer at kræve afvisning af asylansøgere ved de tyske grænser, hvis de allerede var registreret i et andet land. Dette skabte en alvorlig krise i regeringskoalitionen bestående af forbundskansler Angela Merkels CDU, det bayerske søsterparti CSU og socialdemokraterne i SPD. Angela Merkel, der ønskede “en europæisk løsning”, måtte til sidst indgå et kompromis om asylpolitikken, efter at Horst Seehofer havde truet

med at opsigte samarbejde med CDU, som ellers har eksisteret i næsten 70 år, og forlade både sin ministerpost i Berlin og sin post som formand for CSU.

URO PÅ BAGSMÆKKEN

I et af de første interview efter sin tiltræden sagde Horst Seehofer, at islam ikke hører til i Tyskland. Senere vakte det en vis opsigt, at Horst Seehofer på en pressekonference fastslog, at der var blevet udvist 69 afghanere af Tyskland, og at dette netop var sket på hans 69-års fødselsdag den 4. juli. En udtalelse, der i en dansk sammenhæng gav mindelser om den danske udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg (V), der i 2017 fejrede udlændingestramning nr. 50 med et billede af sig selv og en lagkage på de sociale medier. Udvisningen af de 69 afghanere fik dog et tragisk efterspil: Få dage efter Horst Seehofers udtalelse begik en af de udviste afghanere selvmord i Afghanistan, og oppositionen krævede Seehofers afgang.

Men Horst Seehofer er stadig indenrigs- og Heimatminister i Berlin, og han er udstyret med et bundet mandat, vurderer Jørn Mikkelsen.

“Det har altid været vigtigt for CSU, at der ikke opstod en politisk kraft til højre for CSU. Det skete så, da AfD rykkede ind i Forbundsdagen med 12,6 procent af stemmerne ved efterårets forbundsdagsvalg, hvilket gjorde AfD til Tysklands tredjestørste parti efter CDU/CSU og SPD. Nu prøver Seehofer og hans partifæller at rykke partiet yderligere til højre for at lukke hullet. Man kan altid diskutere, hvor elegant han fører sin politik, men på en måde gør han det eneste, han kan gøre i den nuværende situation. Det er noget af en opgave, Seehofer har påtaget sig, og det er dømt til at give uro på bagsmækken”, siger Jørn Mikkelsen.

ALLE VIL HAVE EJERSKAB OVER HEIMAT
Journalist og historiker Jesper Vind, der

Foto: Joachim Herrman/REUTERS/Scanpix Ritzau

Den tyske debat om Heimat fik en yderligere dimension, da Horst Seehofer (CSU) i marts blev minister i et nyt ministerium for indenrigs-, bygge- og hjemstavnsanliggender. Her ses han foran den tyske Forbundsdag i Berlin ved et interview med det offentlige tyske medie ARD.

er Tysklandsmedarbejder for Weekenda-visen og forfatter til bogen “Det nye tyske højre” fra 2017, peger på, at det ikke kun er højrefløjten, der er optaget af Heimat i tysk politik.

“Heimat er blevet et begreb, som alle politikere i Tyskland gerne vil have ejerskab over. Når Robert Habeck, der er formand for De Grønne, rejser rundt på sommerturné under overskriften ‘Des Glückes Unterpfand’ (En garanti for lykken), der er et citat fra den tyske nationalsang, er det et udtryk for, at han vil vinde betyd-

ningsindholdet af nationalsymbolerne tilbage. Og her indgår Heimat-begrebet også. Der er opstået en kamp om de tyske nationalsymboler, som minder om den, vi også har haft i Danmark. Især i forhold til brugen af Dannebrog, hvor mange danskere, især tidligere, har følt, at Dansk Folkeparti havde taget patent på flaget”.

“Habeck er meget inspireret af den franske præsident Emanuel Macron og er en meget dygtig politiker. Han har indset, at det ikke går an, at De Grønne kun taler om økologi. Han skal vinde denne her

kulturkamp. Og det virker jo. De Grønne stormer frem og er i nogle meningsmålinger på linje med AfD”, siger Jesper Vind, der vurderer, at de fleste politikere i Tyskland efterhånden har forstået, at tyskernes forhold til deres Heimat skal tages alvorligt.

TYSKERNE FØLER ET KONTROLTAB

“Mange tyskere føler, at Angela Merkel bare tromlede sin vilje igennem, da de tyske grænser blev åbnet for de mange flygtninge og migranter i 2015. Der var stort set ▶

► ingen debat om det i parlamentet, og hun rådførte sig ikke med sin regering. Derefter fulgte nytårsnat 2015/16 i Köln, hvor unge piger blev overfaldet af flygtninge og en række andre ulykkelige sager. Bl.a. er en stor mængde asylsager slet ikke blevet behandlet endnu, og sagsbehandlingen har været kaotisk. Resultatet er, at tyskerne står med en følelse af politisk kontroltab”, siger Jesper Vind og fortsætter:

“Nu oplever man pludselig, at alle kan

se, der er et problem, men stadig er der en vis tilbageholdenhed. Indtil for nylig har det hovedsageligt været AfD, der har talt åbent om problemerne, men nu altså også Horst Seehofer og en del andre tyske politikere”, siger Jesper Vind, der advarer imod at gøre grin med Horst Seehofer, hvilket der kan være en tendens til i den politiske debat.

“Det store spørgsmål i Tyskland er jo: Hvad skal man stille op med højrepopulis-

men? Man må have respekt for Seehofer, fordi han prøver at stoppe AfD”, siger han.

EN TYSK OG EN TYRKISK HEIMAT

Tyske borgere med anden etnisk baggrund har også blandet sig i den tyske debat om Heimat. Ikke mindst efter at fodboldspilleren Mesut Özil, der har tyrkiske rødder, har forladt det tyske fodboldlandshold efter VM i Rusland, fordi han følte sig diskrimineret hjemme

i Tyskland. Anledningen var, at han i foråret lod sig fotografere i selskab med den tyrkiske præsident, Recep Erdogan, hvilket affødte skarp kritik i den tyske offentlighed. Lå Mesut Özils loyalitet nu hos Tyskland, hvor han er født og opvokset, eller i Tyrkiet, hvor hans familie har rødder?

Journalist og politolog Ferda Ataman, der er opvokset i Bayern med tyrkiske forældre, er en af dem, der har blandet

sig i Heimat-debatten efter Mesut Özils exit fra fodboldlandsholdet. Hun bliver af magasinet *Stern* spurgt, hvad Heimat betyder for hende?

“Jeg vil vædde med, at jeg ikke havde fået stillet det spørgsmål for et par år siden. Men siden der er kommet højreekstremister i parlamentet, vil alle italesætte en Heimat-længsel hos folk. Efter min mening er det ikke et politisk, men et personligt anliggende”, siger Ferda Ata-

man, der ikke ser noget problem i at have to hjemstavne:

“Vi lever i en globaliseret verden. Nogle mennesker har to eller flere hjemstavne som dirigenten Daniel Barenboim, der har fire pas og føler sig hjemme i endnu flere lande. Og Mesut Özil har forklaret, at han har ’to hjerter, et tysk og et tyrkisk’”, siger hun til magasinet *Stern* og afviser, at det i Mesut Özils tilfælde er et problem, at han anser Tyrkiet, der i stigende grad nærmer sig et diktatur, som den ene af sine to hjemstavne.

“Det er problemet med debatten om Heimat, som vi fører for tiden. Heimatfølelser skal ikke bekende sig til en bestemt aktuel politik. Jeg holder da ikke mindre af min Heimat-by, bare fordi der bliver valgt en borgmester, jeg ikke kan lide”, siger hun til magasinet *Stern*.

“HEIMAT FOR ÅBENHED”

Ferda Ataman var i denne sommer inviteret til et integrationstopmøde hos kansler Angela Merkel i Berlin, fordi hun er talskvinde for “Neue Deutsche Organisation”, der er et landsdækkende netværk for mangfoldighed og imod racisme. Horst Seehofer var også inviteret, men han nægtede at deltage på grund af Ferda Ataman, som han mente havde sat ham i forbindelse med nationalsocialismen. ▶

Flygtninge dengang og nu. Angela Merkel refererer ofte til de hjemstavnsfordrevne fra Østeuropa under og efter Anden Verdenskrig, når hun taler om nutidens flygtninge og migranter. Således også i sin tale i år på den årlige Mindedag for ofre for flugt og fordrivelse i Berlin: “Dette at vi gør os bevidste om den historiske erfaring kan hjælpe os, så vi bliver åbne over for nutidens udfordringer med flugt og fordrivelse”, sagde Angela Merkel bl.a. “Problemet i dag i forhold til dengang er, at indvandringen fra ikke-europæiske lande har vist sig svær”, mener Karl Christian Lammers.

► Baggrunden var, at Ferda Ataman i en kommentar under overskriften "Tyskland, Heimat for åbenhed over for verden" havde kritiseret Horst Seehofers udnævnelse til Heimatminister. Hun afsluttede kommentaren med at skrive sit forslag til, hvordan Heimat i Tyskland efter hendes mening skulle se ud og konkludere: "Det (hendes forslag til Heimat, red.) kan man være stolt af. Helt uden Blut und Boden-trigger".

Ferda Ataman sagde efterfølgende til *Spiegel Online* om Seehofers afbud til mødet hos Angela Merkel.

"For Seehofer og mange kommentatorer har ordene (Blut und Boden) åbenbart

Blut-und-Boden-tænkning findes også i dag

Ferda Ataman, tysk journalist og politolog med tyrkisk baggrund

udelukkende med 1933 og 1945 at gøre. Og det indkapsler fuldstændig problemet i den aktuelle debat: Blut-und-Boden-tænkning findes også i dag".

"TAGER DE VORES LAND?"

Karl Christian Lammers er historiker, tidligere lektor ved Københavns Universitet, og kender af tysk samtidshistorie og nazismen. Han har bemærket, at det nazistiske slagord, 'Blut und Boden', der udtrykker en grundtanke i den national-socialistiske ideologi om enheden mellem 'folket' og 'jorden', har sneget sig ind den aktuelle debat om Heimat.

"Det er især AfD, der har en opfattelse af

'Volkskörper' (folkelegeme), som man enten er en del af eller ej, og tysk jord som værende forbeholdt dette 'Volkskörper'. Det er jo meget tæt på Blut und Boden-ideologien. Men det er ikke min vurdering, at denne tankegang er så udtalt uden for AfDs kreds. Heller ikke i CSU".

"For mig at se ønsker Horst Seehofer alene at signalere, at hans ministerium vil tage sig af de tyskere, der har deres rod i Tyskland, og deres behov. Det har både CDU og CSU forsømt. Det bliver et problem, når tyskerne pludselig opdager, at flygtninge og asylansøgere får højere sociale ydelser end pensionisterne. Så spørger tyskerne sig selv: Kommer de nu og tager vores sociale ydelser, vores boliger, vores arbejde, ja, vores land? Og så er det oplagt at sætte sit kryds ved AfD, der lover at gøre noget ved sagen", siger Karl Christian Lammers.

Jesper Vind er enig: "I Tyskland har man gjort en fejl i indvandringsdebatten. I deres iver efter at inddrage de nye borgere fra Cameroun

eller Syrien har politikerne forsømt at inddrage de mennesker, der måske har boet i Flensborg i mange generationer. Men det skal jo ikke være ekskluderende at være rodfæstet et sted. Og det har disse tyskere nok følt", siger han.

Både Jørn Mikkelsen, Jesper Vind og Karl Christian Lammers ser med nogenlunde fortrøstning på fremtiden, når det gælder flygtninge- og indvandrersituationen og tyskernes frygt for at miste deres Heimat.

"Det kommer til at afhænge af, om flygtningestrømmene fortsætter. Hvis der kommer et nyt 2015, vil det ikke være godt. Det hele afhænger af, om man kan

inddæmme dette kontroltab", siger Jesper Vind.

DET LYKKEDES AT INTEGRERE DE HJEMSTAVNSFORDREVNE

Karl Christian Lammers gør opmærksom på, at tyskerne flere gange tidligere har klaret meget større flygtninge- og migrantstrømme end den i 2015, hvor ca. 1,1 million asylansøgere kom til Tyskland. Ikke mindst lykkedes det mellem 1944 og 1948, da 12-14 millioner tyskere blev fordrevet fra Østeuropa og søgte mod vest. Disse flygtninge og fordrevne, de såkaldte 'Heimatvertriebene' (hjemstavnsfordrevne), blev nævnt af Angela Merkel i 2015 som et eksempel på, at tyskerne tidligere har klaret større opgaver.

"Problemet i dag i forhold til dengang er, at indvandringen fra ikke-europæiske lande har vist sig svær. I virkeligheden ønsker mange af disse flygtninge og migranter at leve i en parallelkultur. På den måde markerer de en mangel på loyalitet over for Tyskland, og at de ikke ønsker at tilhøre Heimat, og det er en farlig udvikling", siger Karl Christian Lammers.

Kampen om Heimat fortsætter, og alle virkemidler bliver taget i brug. Horst Seehofer får i slutningen af august måned sin debut på det sociale medie, Twitter, som bl.a. den amerikanske præsident, Donald Trump, gør ihærdigt brug af. ●

**TEMA:
HJEMSTAVN/HEIMAT**

HVOR ER DIN HJEMSTAVN?

Foto: Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Randi Kuhnt, formand for Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Fortalt til Merlin Christophersen

Det er et interessant spørgsmål og ikke så nemt at svare på. Jeg er født på Færøerne, min mor var nordmand og min far dansker. Min mand er fra Sydtykland, hvor vi også har boet, før vi flyttede til Slesvig. Så jeg har forskellige tilhørsforhold. Jeg har en stor tilknytning til Sydslesvig, hvor jeg efterhånden har boet i over 30 år og har mange venner. Men alligevel er Danmark min hjemstav. Det er her, jeg har haft min ungdom og føler den største tilknytning. Jeg har et kæmpe rodnet og en stor familie, som er spredt over hele Danmark. Og jeg er helt klart dansker i mit hjerte. Sydslesvig var på sin vis et kompromis, hvor min mand og jeg kunne leve med både dansk og tysk kultur, og jeg var længe overbevist om, at jeg ville flytte tilbage til Danmark, hvis jeg en dag blev alene. Men det svar er ikke så entydigt længere. Det engagement, jeg har lagt i Sydslesvig, og de sociale relationer, jeg har fået, har udviklet et stærkt tilhørsforhold, der er dybtfølt vigtigt for mig.

Foto: Jan Diedrichsen

Jan Diedrichsen, leder af Det tyske mindretalssekretariat i København og leder af den slesvig-holstenske landdagsrepræsentation i Bruxelles

Fortalt til Merlin Christophersen

Hjem er et vigtigt begreb for mig. Som mindretalsmenneske bliver jeg på en særlig måde konfronteret med min egen identitet og spørgsmålet om, hvor jeg hører til. Desuden har jeg brugt de seneste 15 år af mit liv på at pendle mellem forskellige steder og lande, og jeg har i dag adresser i Sønderjylland, København, Bruxelles og Berlin. Sønderjylland, hvor jeg er født og opvokset i det tyske mindretal, vil dog nok altid være hjem for mig. Det er her, jeg har mine rødder, min familie og min hjemstav. Når jeg ankommer til banegården i Tinglev, får jeg en følelse af, at her hører jeg til. Her har jeg hjemme. Der er grillbaren og svømmeklubben og alt det, der har præget mig i min opvækst. Jeg vil nok altid føle en stærk tilknytning til min hjemstav, uanset hvor jeg ender med at slå mig ned, og det er ikke usandsynligt, at jeg en dag igen bor fast i Sønderjylland. ●

TEMA:
HJEMSTAVN/HEIMAT

PÅ SPORET AF DET TABTE STED

Hjemstavnen optræder på ny i dansk skønlitteratur. Vi har brug for at fastholde landskaber og hjemlige steder i en globaliseret og kaotisk tid, siger professor i litteratur, Johannes Nørregaard-Frandsen. Også i tysk skønlitteratur og film er hjemstavnen dukket op igen, siger lektor Moritz Schramm

Af Anna-Lise Bjerager

Da Johannes Nørregaard-Frandsen var dreng i 1950'erne, var han ofte på besøg hos sin faster i Esbjerg. I hendes opgang var der en særlig hengemt duft af gamle dage. Når han har været lignende steder senere i sit liv, ryger han med sine sanser straks tilbage i tiden til dengang.

Sådan er det med steder, forklarer Johannes Nørregaard-Frandsen, der er professor i litteratur ved Syddansk Universitet: Hvis vi har haft en personlig oplevelse eller følelsesmæssig tilknytning til et sted, lagrer stedet sig i os og bliver en del af vore erindring. Og den gode litteratur, ja kunsten i det hele taget, er i stand til at skildre steder, så nogle af disse følelser og stemninger vækkes i os på ny.

“Stedet er på samme måde som sproget et væsentligt udgangspunkt for mennesket. Steder er med til at definere, hvem vi er. Når forfattere skriver om steder, er de med til at tale ind i et erkendelsesbehov hos mennesket”, siger Johannes Nørre-

gaard-Frandsen og peger på, at stedet er på vej tilbage i dansk skønlitteratur, efter nogle år, hvor landskabs- og stedskildringer ikke har været så fremherskende. Selv om Klaus Rifbjerg (1931-2015) skrev *Amagerdigte*, foragtede han og mange af hans samtidige forfattere al hjemstavnlitteratur.

PANIK FØR LUKKETID

Selv har Johannes Nørregaard-Frandsen lige læst Dennis Gade Kofods roman *Nancy*, der er en overnaturlig, men alligevel genkendelig undergangs- og udviklingsroman om et Udkantsdanmark på katastrofekurs.

“Hver gang, der sker samfundsmæssige forandringer, afspejler det sig i litteraturen. I dag lever vi i globaliseringens tidsalder, og så er det naturligt, at litteraturen forsøger at fastholde stedet og give det en særlig betydning” siger han og peger på, at Dennis Gade Kofod er bornholmer. Romanen skildrer Bornholm som et sted, ▶

Foto: Creative Commons

“I dag lever vi i globaliseringens tidsalder, og så er det naturligt, at litteraturen forsøger at fastholde stedet og give det en særlig betydning”, siger professor i litteratur Johannes Nørregaard-Frandsen om den nye hjemstavns litteratur, der dukker op i både Danmark og Tyskland. Steen Steensen Blicher (1782-1848), der om nogen brugte sit forfatterskab til at fortælle om livet på den jyske hede, var en af de første danske forfattere, der hævdede, at der var en gensidighed mellem mennesket og landskabet.

Filminstruktøren Edgar Reitz har med sit filmepos 'Heimat' gjort sit til at gøre Heimat salonfähig i Tyskland igen, mener lektor Moritz Schramm, Institut for Kulturvidenskaber, SDU. Filmplakaten er fra filmen 'Die andere Heimat. En fortælling om længsel' fra 2013.

- ▶ der er afskåret fra resten af verden, da øen opløses i tåge og undergangsstemning.

“Der er en vis panik før lukketid i mange af de yngre forfatters bøger, og landskabet spiller ofte en stor rolle i romanerne”, siger Johannes Nørregaard-Frandsen og nævner Josefine Klougart, der i sin roman *Stigninger og fald*, beskriver landskaber og sindsstemninger på

Mols, hvor hun er født og opvokset. Og Dy Plambecks debutroman *Buresø-fortællinger* om hendes opvækst i provinsbyen Buresø.

STEDER OG NATIONALITET

Den græske filosof Aristoteles mente, at stedet har så stor magt, fordi det er stedet, der definerer, hvorvidt noget eksisterer.

Romerne talte om 'genius loci', stedets ånd, hvilket skulle forstås konkret som den beskyttende ånd, der holdt til et bestemt sted. Johannes Nørregaard-Frandsen peger på, at steder og landskaber knyttes til en bestemt nationalitet af Romantikens forfattere og malere i 1800-tallets Europa. Tidligere var det kongen eller herremanden, der havde ejendomsretten over bestemte territorier. Men med sange som *Der er et yndigt land* af Adam Oehlenschläger og *I Danmark er jeg født* af H.C. Andersen blev der fremmanet et landskab og en følelse, som aldrig siden har forladt danskerne.

Det var her, man var født – ordet nation kommer fra det latinske ord 'natio', der betyder fødsel eller folkestamme – og levede sit liv lokalt. Ordet lokalt er afledt af det latinske 'locus', der betyder sted. Det var i høj grad den tyske romantik, der udpegede landskaber som hjemlige ('heimisch' eller tidligere 'heimlich' på tysk) og dermed nationale. Det gav sig selv, at alt, hvad der ikke var hjemligt og nationalt, dermed var 'unheimlich' (uhyggeligt), forklarer Johannes Nørregaard-Frandsen.

HJEMSTAVN IND I SPROGET

Derimod var det først med det moderne gennembrud i starten af 1870'erne, at ordet hjemstavn for alvor fik sin plads i det danske sprog. Det var Jeppe Aakjær, Johannes V. Jensen, Johan Skjoldborg, Marie Bregendahl og andre såkaldte hjemstavnsdigtere, der tog ordet til sig, formentlig parallelt til det tyske begreb Heimat, der også fik en opblomstring i Romantikken.

Både Jeppe Aakjær og Johannes V. Jensen var optaget af, at der nu var en konkret naturvidenskabelig verden, som mennesker skulle forholde sig til. Men samtidig var de af den overbevisning, at mennesker var rundet af et bestemt sted. I Vestdanmark var det heden, der fremmanede en bestemt folkekarakter, sådan som allerede Steen Steensen Blicher

havde beskrevet det. I Østdanmark var det bøgeskoven og det bløde landskab.

“Hjemstavnsdigtere som Jeppe Aakjær og Johannes V. Jensen var ikke nostalgikere. Derimod var de overbeviste darwinister, der mente, at du som menneske var præget af et bestemt landskab, ja, faktisk lå landskabet nedarvet i dig gennem generationer. Det var ren evolutionslære”, siger Johannes Nørregaard-Frandsen og peger på, at en folkekær forfatter som Morten Korch (1876-1954) også skrev om hjemstavnen, men i hans 123 romaner er det “de gode, gamle dage”, der skrives frem.

ENGDRAG OG KIRKETÅRNE

Også i Tyskland er den såkaldte ‘Heimatlitteratur’ (hjemstavnslitteratur) dukket op på ny gennem de senere år med titler som bestselleren *Altes Land* (udkommet på dansk: Kirsebærlandet) af Dörte Hansen, *Wir leben hier, seit wir geboren sind*, (Vi har levet her, siden vi blev født) af Andreas Moster, *Das Dorf* (Landsbyen) af Katrin Seddig og *Mitten im Land* (I midten af landet) af Bastian Asdonk.

“Man er næsten bange for at bruge ordet (Heimatlitteratur, red.). Dets betydning virker tvivlsom. I bedste fald vidner hjemstavnslitteratur om harmløse engdrag og kirketårne. I værste fald om en på ingen måde harmløs råben op om folkelig Leitkultur”, skriver den tyske litterat og forfatter Ursula März på *Zeit Online*.

Moritz Schramm, der er lektor på Kulturvidenskaber på Syddansk Universitet, mener, at citatet af Ursula März udtrykker en traditionel, sort-hvid måde at anskue Heimat på.

“I Tyskland har der været en tendens til at anse Heimat for at være antimoderne. At det kun var udtryk for noget problematisk, der havde med gamle dage og nazismen at gøre. Efter Anden Verdenskrig kom der en bølge af hjemstavnsfilm i Tyskland, der alle handlede om de flotte bjerge og de smukke landsbyer, der var

truet af moderniseringen, og i 1970erne blev Heimat fremstillet som noget klaustrufobisk. Men i de senere år er der sket noget nyt”, siger Moritz Schramm, der finder det uhyre positivt, at især unge forfattere, herunder mange med minoritetsbaggrund, skriver hjemstavnslitteratur, men på deres egen måde.

“I dag er det sådan, at en velfungerende hjemstavnsroman sagtens kan være skrevet af en forfatter med anden etnisk baggrund end tysk. I dag bruges landsbyen eller storbyen som ramme til at fortælle om livet, som det leves i sin mangfoldighed et givent sted”, siger Moritz Schramm og henviser bl.a. til den tyske komediefilm *Soul Kitchen* fra 2009, der handler om livet

i en af Hamborgs industrikvarterer, hvor en græsk-tysk mand drømmer om at åbne en restaurant. Instruktøren Fatih Akin, der har tyrkisk baggrund, har kaldt filmen for en moderne hjemstavnsfilm.

Moritz Schramm er ikke i tvivl om, at filminstruktøren Edgar Reitz med sit filme-pos, ‘Heimat’, der i 30 afsnit på i alt 52 timer skildrer Tysklands historie gennem livet i den fiktive landsby Schabbach, har haft stor betydning i forhold til at gøre Heimat salonfähig igen.

“Edgar Reitz har været med til at bane vejen for et nyt og meget mere differentieret Heimat-begreb i Tyskland”, siger Moritz Schramm. ●

HVAD ER HJEMSTAVN?

Sted, hvor man er født og har haft sin opvækst; sted hvor ens slægt stammer fra.

Kilde: www.ordnet.dk/ddo (Den Danske Ordbog).

HVAD BETYDER HJEMSTAVN?

Første led af ordet kommer af det norrøne *heimr* og det oldhøjtyske *heim*. Sidste led af ordet er det ældre substantiv stavn i betydningen “hjemegn, hjemsted”, jfr. stavnsbinde. Sammensætninger med hjemstavnsforening, hjemstavnslitteratur etc.

Kilde: www.ordnet.dk/ddo, Den Danske Ordbog 1940.

HVAD ER HEIMAT?

Land, landsdel eller sted, som man er [født og] opvokset i, eller som man gennem stadigt ophold føler sig hjemme i (ofte også et følelsesbetonet udtryk for tæt tilknytning til et bestemt område). Kan også være: Oprindelsesland for et dyr, en plante, et produkt, en teknik og lignende.

Kilde: Duden. Tysk Universalordbog.

HVAD BETYDER HEIMAT?

Heimat kommer fra det oldhøjtyske *heimuoti*, på middelhøjtyske *heimuot*, der er afledt af det old- og middelhøjtyske *heim*, der er et fællesgermansk ord med indoeuropæiske rødder, som oprindeligt betyder “sted, hvor man slår sig ned, lager”.

Kilde: Duden. Oprindelsesordbog. Det tyske sprogs etymologi.

KORT SAGT

OM HJEMSTAVN/HEIMAT

“ **Store dele af Tyskland lider under identitets-stress. Tyskere uden udenlandske rødder er bange for, at indvandrerne vil tage deres hjemstavn fra dem. Tyskere med migrationsbaggrund føler sig udgrænset og fremmedgjort. Og de, der kommer hertil som nye flygtninge, forbinder Heimat med alt det, de har mistet**

Journalist Matthias Bartsch m.fl. i artiklen “Neue Heimat”, Der Spiegel nr. 16, 14. april 2018

“ **Islam hører ikke til i Tyskland**

Indenrigs- og Heimatminister Horst Seehofer (CSU). I interview i Bild-Zeitung, 16. marts 2018

“ **Men der lever fire millioner muslimer i Tyskland i dag, og disse muslimer hører også til i Tyskland. Og på samme måde hører deres religion til i Tyskland, altså også islam**

Forbundskansler Angela Merkel (CDU). På pressekonference i Berlin, hvor hun indledte med at sige, at Tyskland er stærkt præget af kristendommen og jødedommen, 16. marts 2018

“ **Da jeg begyndte at beskæftige mig med Heimat i mine film, var ordet stadig tabuiseret. Ikke med urette. Jeg ville efterprøve, hvad der gemte sig af virkelig livserfaring deri. I dag er Heimat-begrebet igen blevet ideologiseret. Det hele ryger tilbage i den brune sump, som vi med møje havde fået det befriet fra. Jeg bliver næsten dårlig ved at tænke på det.**

Edgar Reitz, tysk filminstruktør, født 1932, der skrev historie med 52 timers tv-serier og spillefilm med titlen Heimat produceret gennem mere end 40 år. I interviewet “Heimat er følelsernes slagmark”, Zeit Online, 1. november 2017

LIDT FÆRRE DANSKERE BRUGER DANNEBROG

Ny undersøgelse, som analysevirksomheden Moos-Bjerre har lavet for Grænseforeningen, viser, at færre danskere bruger Dannebrog i forhold til 2012

Sagnet om Dannebrog, der faldt ned fra himlen den 15. juni 1219, da den danske konge Valdemar Sejf var på korstog i det hedenske Estland, er kendt af de fleste.

En undersøgelse, som analyse- og konsulentvirksomheden Moos-Bjerre har foretaget for Grænseforeningen, viser imidlertid, at danskerne er knapt så ivrige efter at bruge Dannebrog i forhold til tidligere: 76 procent angiver, at de bruger Dannebrog som små flag, for eksempel til lagkagen. Dette er færre end i 2012, hvor der var tale om 90 procent. 60 procent af danskerne angiver, at de bruger Dannebrog ved festlige begivenheder, for eksempel som vifteflag i lufthavnen. I 2012 var dette tal 78 procent. Andelen af danskere, som ikke bruger Dannebrog i det hele taget, er i samme periode steget fra 4 procent i 2012 til 9 procent i dag.

Jens Andresen, der er formand i Grænseforeningen, siger:

“Undersøgelsen er muligvis udtryk for en tendens til, at færre danskere bruger Dannebrog end tidligere. Det er i givet fald en bekymrende tendens, som vi skal være opmærksomme på. I Grænseforeningen arbejder vi for, at Dannebrog skal være det samlede symbol for alle danskere, uanset hudfarve, religion og alder. Når det er sagt, synes jeg, man skal hæfte sig ved, at der overordnet er tale om, at danskerne i stort tal anser Dannebrog for at være et positivt og samlede symbol. Det er meget glædeligt.”

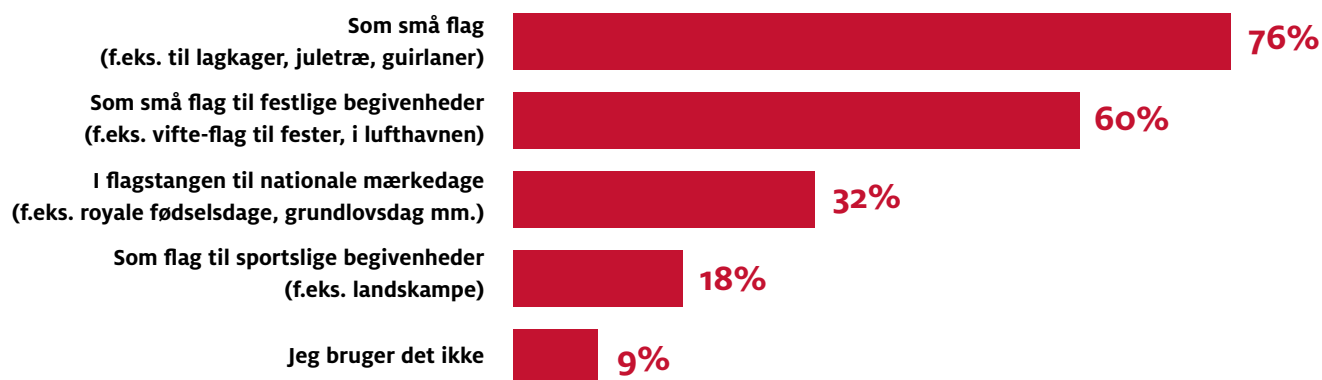
Jens Andresen hæfter sig ved, at der er stor opbakning til Dannebrog på tværs af alle aldersgrupper: 93 procent af de 75-årige og derover anser Dannebrog

for at være et positivt symbol. Blandt de 15-19-årige er det 81 procent, der anser Dannebrog for et positivt symbol.

Undersøgelsen, der er foretaget blandt 3.656 danskere, er sammenlignet med en tilsvarende undersøgelse foretaget af Epinion i 2012. Dengang havde Danmark dog lige vundet EM i herrehåndbold, ligesom flere unge, der traditionelt er kritiske, har deltaget i den nye undersøgelse. Samtidig er danskerne blevet spurgt på lidt forskellig vis i de to undersøgelser. Disse faktorer gør, at sammenligningen er forbundet med en vis usikkerhed, oplyser analyse- og konsulentvirksomheden Moos-Bjerre. ●

Læs rapporten: *Danskernes forhold til Dannebrog* på www.graenseforeningen.dk

Hvordan bruger du det danske flag ‘Dannebrog’* 2018 N=3656

* Det har været muligt at angive flere svar, hvorfor svarværdierne summer til mere end 100 %.

Kilde: Rapport: *Danskernes forhold til Dannebrog*. Undersøgelsen er foretaget blandt 3.656 danskere i alderen 15 år og opefter. Undersøgelsen er foretaget af analysevirksomheden Moos-Bjerre for Grænseforeningen, 2018.

DER ER MANGE, DER HAR DET SVÆRT

At være provst i Sydslesvig gennem 25 år har været en udelt glæde, men der har også været svære ting. Ikke mindst fattigdommen i Tyskland har Viggo Jacobsen fået tæt på. Den 1. december 2018 holder han op efter 25 år

Af Anna-Lise Bjerager

Når Viggo Jacobsen står på prædikestolen i Helligåndskirken i Flensborg om søndagen kan han, hvis han strækker hals, se ned på Bjørn Nørgaards glasmosaikker, der forestiller Bebudelsen og Jesu dåb. Glasmosaikkerne, som den danske kunstner færdiggjorde i 2013, vender mod nord, og det synes Viggo Jacobsen er meget passende.

“Vi er bundet til Danmark med historiens bånd. Men vi lever i en tysk dagligdag, og det er en fin kombination”, siger han.

Om lidt er Viggo Jacobsen ikke bundet længere. I alt fald ikke arbejdsmæssigt. Hans tid som provst gennem 25 år i Dansk Kirke i Sydslesvig (DKS) ophører pr. 1. december 2018, når han efter eget ønske går på pension. 2. september afholdes der festgudtjeneste i Helligåndskirken i anledning af hans 25 års jubilæum.

Han har været en populær og jordnær

provst, i øvrigt ud af en gammel sønderjysk smedestægt og efter sigende en habil automekaniker. Med sin lavmælte tilgang har han fået tingene til at fungere i det sydslesvigske kirkeliv.

Mens Viggo Jacobsen viser rundt i Helligåndskirken, hvor der siden 1588 er blevet prædikeret på dansk, mærker man et vist vemod. For hvor har det været en skøn tid, fortæller han. Ikke mindst arbejdet med de frivillige menighedsrådsmedlemmer rundt omkring i Sydslesvig og samarbejdet med de 21 danske præster. Men også samarbejdet med de tyske præster i eksempelvis Sankt Nikolaj Kirke, der er en af Flensborgs store tyske kirker, den katolske kirke og de øvrige tyske kirker i Flensborg, har været en berigelse. Især de to gange om året, hvor de danske og tyske menigheder i Flensborg går sammen om en havnegudstjeneste om sommeren og markeringen af helgenen Ansgars døds- ▶

"Jeg har tænkt på, om jeg ikke trænger til et fjomreår. Det har jeg aldrig haft. Jeg var 18 år, da jeg begyndte at studere teologi, og jeg blev præst, da jeg var 26, og så har det ene taget det andet", siger Viggo Jakobsen, der går på pension 1. december. Han er her fotograferet i Helligåndskirken i Flensborg.

► dag, den 3. februar, bærer han med sig i erindringen. Selvfølgelig også samarbejdet på tværs af grænsen med Haderslev Stift. Men hvis det har været så skønt, hvorfor så egentlig gå på pension?

“Jeg har tænkt på, om jeg ikke trænger til et fjumreår. Det har jeg aldrig haft. Jeg var 18 år, da jeg begyndte at studere teologi, og jeg blev præst, da jeg var 26, og så har det ene taget det andet”, siger Viggo Jacobsen med et smil og fortsætter:

“Min kone, der heller ikke arbejder længere, og jeg skal jo nu til at finde ud af at indrette os. Vi bliver boende her i Flensborg, hvilket også har været en overvejelse,

Det er helt afgørende, at man kan tale tysk, når man er præst i Sydslesvig

da vores fire voksne børn bor i henholdsvis Aalborg og København. Men vi holder af at være i Flensborg, og vi har mange venner her. Og så håber jeg da, at min efterfølger vil ringe indimellem og sige, at de har brug for en præst, der vil tage en gudstjeneste, for jeg er ikke træt af at holde gudstjeneste.”

Hvad er han så træt af, er det indlysende spørgsmål?

“Jeg er måske lidt træt af mine egne ord. I hvert fald som provst føler jeg, at der er brug for en vis fornyelse, men at den ikke kommer fra mig”, siger Viggo Jacobsen.

PRÆSTEMANGEL TRUER

En af de største udfordringer for de

danske kirker i Sydslesvig er manglen på præster. Et problem, kirkerne i Sydslesvig deler med mange andre sogne i de såkaldte yderområder i Danmark, blandt andet fordi der uddannes så få præster fra Danmarks to pastoralseminarier. Men præstemanglen i Sydslesvig er yderligere udfordret af, at stadig færre danskere, herunder også præster, taler tysk.

“Nogle af de præster, der kommer til Sydslesvig, skal først til at lære tysk eller genopdage det tysk, de har lært engang. For det er helt afgørende, at man kan tale tysk, når man er præst i Sydslesvig. For mit eget vedkommende har jeg næsten

aldrig haft en kirkelig handling, det være sig dåb eller begravelse, hvor jeg ikke også taler tysk. Ofte er det jo sådan, at nogle medlemmer af familien kun taler tysk, og det er ikke hensigtsmæssigt at tale til for eksempel tyske fædrene på dansk. Man bliver også nødt til

at kunne tale tysk for at kunne indgå i lokalsamfundet og have kontakt til tyske præstekolleger”, siger Viggo Jacobsen, der håber, at det øgede politiske fokus på Tyskland med regeringens Tysklandsstrategi og dansk-tysk venskabsår i 2020, der også er året for Genforenings-jubilæet, kan føre til, at der kommer større fokus på det tyske sprog i det danske uddannelsessystem.

ARBEJDSMILJØUNDERSØGELSE TIL DEBAT

At det kræver en særlig indsats, hvis det skal lykkes at rekruttere det nødvendige antal præster i Sydslesvig, er man sig også bevidst i Danske Sømands- og Udlandskirker (DSUK), der er ansættelsesmyndig-

hed, når det gælder folkekirketillinger i udlandet. Der er blevet foretaget en arbejdsmiljøundersøgelse blandt de 21 præster i Sydslesvig for at få kortlagt, hvad der skal til for at gøre det attraktivt at være præst i Sydslesvig. Arbejdsmiljøundersøgelsen er færdig, men der er tale om et internt arbejdsrapport, som Kirkerådet for Dansk Kirke i Sydslesvig og DSUK skal bruge til en drøftelse af præstemanglen i Sydslesvig i oktober måned, oplyser Viggo Jacobsen.

Det har også været på tale at ansætte tyske præster, men ud over, at det ville være et nybrud, er præstemanglen også i Tyskland stor. Desuden er der stor forskel på kirkens rolle i Danmark og Tyskland. I Tyskland har kirken af historiske grunde haft en meget mere aktiv rolle i samfundet, forklarer Viggo Jacobsen.

“I Tyskland er man som borger omgivet af kirkens folk fra vugge til grav, fordi den tyske kirke driver så mange institutioner. Bare tænk på de to sygehuse her i Flensborg. Det ene er katolsk, det andet er evangelisk. Kirken i Tyskland har også spillet en langt større rolle politisk. Da jeg kom til Flensborg stod den tyske kirke bag demonstrationer for fred og imod atomkraft, og i dag udsender den erklæringer om, at vi skal behandle flygtninge og migranter med medmenneskelig respekt”, siger Viggo Jacobsen, der aldrig selv har følt sig inspireret af sine tyske præstekolleger til at udtale sig politisk.

“Den slags er vi ikke opdraget til i folkekirken”, som han siger.

GOD GRUND TIL AT RÅBE OP

På ét område har Viggo Jacobsen dog fået den tyske samfundsudvikling tæt på, nemlig når det har drejet sig om den stigende fattigdom i Tyskland.

“De fattige i Tyskland er virkelig fattige, så der er der egentlig god grund til at råbe op”, siger Viggo Jacobsen, der næsten

hver uge oplever, at der kommer mennesker til hans dør og beder om hjælp.

“Som regel inviterer jeg disse mennesker ind til en samtale, hvor jeg hører om deres situation. De beder for det meste om penge. Mange mangler til huslejen eller til medicin. Andre mangler penge til at betale el-regningen, fordi der ellers bliver lukket for strømforbindelsen. Der skal ingen svinkeærinder til, når man har så få midler, før man hænger med en vis legemsdel i vandskorpen”, siger Viggo Jacobsen, der er glad for, at der er tradition for, at der hver anden søndag bliver samlet penge ind til menighedsplejen i Helligåndskirken, så han har penge at dele ud af.

“DEN MORALSK SUBSTANS”

På årets Folkemøde på Bornholm i juni måned holdt Viggo Jacobsen en kort andagt i Sydslesvigfeltet med efterfølgende foredrag. Her citerede han den tyske dommer og retsfilosof Ernst Wolfgang Böckenfördes diktum om, at den frie, sekulariserede stat kun kan fungere under forudsætninger, som den ikke selv kan garantere. En forudsætning er det, at staten er baseret på “moralisk substans” hos den enkelte og en vis homogenitet i samfundet. Men samtidig kan staten ikke, uden at sætte frihedsprincippet over styr, gennemtvunge dette.

Det kan ikke undre, at Viggo Jacobsen som præst fremdrager kristendommen som det, der bør udgøre den moralske substans. Når det gælder moral, synes han, at der er sket et skred i løbet af de 25 år, han har været provst.

“Jeg håber ikke, at folk opfatter mig som en sur, gammel mand, når jeg siger det. Men man kan jo aflæse, at der er færre, der lader deres børn døbe og konfirmere. Hvorfor mon? Er det fordi folks bevidsthed om, at vi i bund grund er en kristen kultur, er på vej ud? Jeg tror det. Jeg holder med Fru Merkel, når hun siger, at der ikke er

for mange muslimer i Tyskland. Der er for få bevidste kristne. Vi tænker for lidt over vores egen rod, og det er farligt. For det er den, der udgør fundamentet for vores fællesskab”, siger Viggo Jacobsen, der har et stort ønske for fremtiden.

“Jeg kunne virkelig ønske mig en større folkelig bevidsthed om, at vi skal holde sammen på det her land”, siger han og tilføjer, at han her tænker på både Tyskland og Danmark. ●

DANSK KIRKE I SYDSLESVIG

(DKS) er en paraplyorganisation for 29 danske menigheder i Sydslesvig, hvor der er 60 prædikesteder, herunder 16 kirkebygninger, med omkring 6000 medlemmer. Hvert år er der ca. 38.000 kirkegængere ved ca. 1.200 gudstjenester. Biskoppen over Haderslev Stift har det biskoppelige tilsyn med DKS, der har 21 præster og en provst ansat. Samtlige stillinger er finansieret af Danmark, medens den daglige drift påhviler de lokale menigheder. Kirkekontoret i Flensborg består af en forretningsfører og tre medarbejdere. DKS virker i tilknytning til Danske Sømands- og Udlandskirker (DSUK) og er en del af det danske mindretalsarbejde i Sydslesvig.

Foto: Dansk Kirke i Sydslesvig

VIGGO JACOBSEN, født 1953 i Aabenraa, opvokset i Felsted sogn i Sønderjylland, teologisk kandidat fra Aarhus Universitet i 1979, tidligere dansk sømandspræst i Rotterdam, præst i Sydslesvig siden 1983, provst i Sydslesvig siden 1993. Gift med Karin Elisabeth Jeppson. Parret har fire voksne børn og fire børnebørn.

THERKELSENS HJØRNE

Er danskheden under pres i Sydslesvig?

Af Knud-Erik Therkelsen

Kristeligt Dagblad har i løbet af sommeren bragt en række artikler om det danske mindretal under overskriften "Identitet i grænselandet". I artiklen "Danskheden er under pres i Sydslesvig" bragt 3. august

kommer en række sydslesvigere med forskellige eksempler på, hvilken vej det går. Det drejer sig om rektor på A.P. Møller Skolen Jørgen Kühn, museumsleder Danevirke Museum Nis Hardt, formand for menighedsrådet i Satrup Andrea Werner og formand for Sydslesvigsk Forening (SSF) Jon Hardon Hansen. Hovedbudskabet er, at mindretallet skifter karakter, fordi der kommer mange nye til uden relation til dansk eller Danmark.

Jørgen Kühn har lavet en lille uvidenskabelig undersøgelse på A.P. Møller Skolen, som viser, at kun 3 procent af eleverne kommer fra hjem, hvor begge forældre har tilknytning til det danske mindretal, mens 67 procent kommer fra hjem, hvor ingen af forældrene tidligere har haft tilknytning til mindretallet. Jørgen Kühns pointe er, at flere og flere i Sydslesvig ikke orienterer sig i forhold til dansk eller tysk, men kalder sig slesvigere forstået som hjemmehørende i et område, hvor begge nationaliteter sameksisterer i et både-og.

Nis Hardt minder om, at medlemmer af mindretallet er borgere i Tyskland og har både danske og tyske i familie og vennekreds. At bede medlemmer af mindretallet om at vælge mellem dansk og tysk er absurd, fordi vi så tvinges til at vælge ægtefæller, børn eller venner fra. Nis Hardts pointe er, at mindretallet ikke længere kun er et mindretal, men del af en befolkning.

Andrea Werner beskriver det danske mindretal i dag som "meget anderledes, end da hun var barn". "Dengang var vi en slags familie og mødte hinanden i alle sammenhænge. I dag er det svært at få mindretalsmedlemmer til at engagere sig i foreningsarbejdet, fordi mange nytilkomne er passive

medlemmer af et mindretal, som de ikke identificerer sig med", siger hun til avisen.

Også Jon Hardon Hansen kommenterer udviklingen: "Hvis grænseborgerne fremover bare vælger til og fra alt efter, hvor de får de bedste tilbud, så forsvinder den nationale bevidsthed, som er med til at gøre grænselandet så unikt. Der vil så heller ikke længere være grundlag for, at den danske stat skal støtte os som et nationalt mindretal – for så er vi jo ikke danske mere" siger Jon Hardon Hansen til avisen.

Den vigtigste pointe i artiklerne er, at det danske mindretal kun kan overleve, fordi der hele tiden kommer nye til. Og at de mange nye udfordrer vores forestilling om, hvad det vil sige at være dansk mindretal.

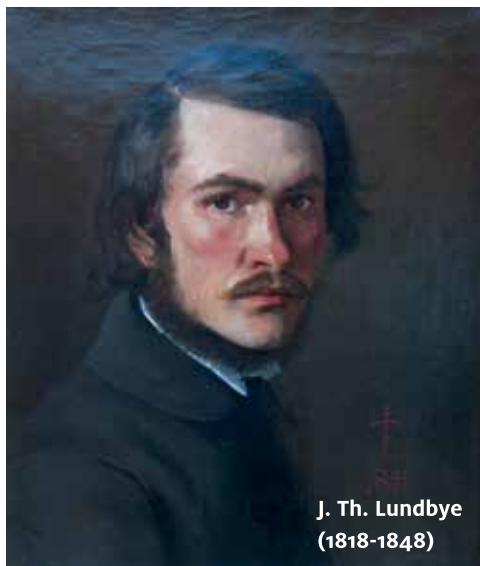
Eller Nis Hardts iagttagelse af samme misforhold mellem virkeligheden og det, vi forestiller os: "I mindretallet oplever vi ofte en forventning fra dansk side om, at vi drømmer om at være 'rigtige danskere'. At vi ønsker at få flyttet grænsen endnu en gang, og at vi nærmest skal tage kampen op mod det tyske for at vise vores ægte danskhed".

Og hermed rejses endnu en gang spørgsmålet: Er danskheden under pres i Sydslesvig? Og er danskhed at tage kampen op mod det fremmede, her det tyske, eller er danskhed at søge åben dialog og samarbejde? I Grænseforeningen mener vi, det er indlysende, at svaret må være det sidste. ●

*Knud-Erik Therkelsen
er generalsekretær i Grænseforeningen*

NYT FRA GRÆNSELANDET

Lundbye mindes i grænselandet

J. Th. Lundbye
(1818-1848)

Foto: Wikimedia Commons

Guldaldermaleren Johan Thomas Lundbye (1818-1848) ville være fyldt 200 år lørdag den 1. september 2018, og det markeres på forskellig vis, bl.a. i Kalundborg, hvor han var født, men også i grænselandet.

J. Th. Lundbye, der var en af den dansk guldalders største malere, ligger nemlig begravet på Bedsted

Kirkegård, og den 1. september vil en buste af ham blive afsløret ved siden af hans gravsted. Busten, der er udført af billedhuggeren Hans Waldemar Bissen (1798-1868), er doneret af Ny Carlsbergfondet. Busten vil blive opstillet på en sokkel i rød granit.

Det er lokale borgere i Bedsted, der står bag planerne om Lund-

bye-busten i et tæt samarbejde med formanden for Ny Carlsbergfondet, Karsten Ohrt. Bl.a. Tønders borgmester Henrik Frandsen og biskop Elof Westergaard vil deltage ved afsløringen af busten på Bedsted Kirkegård.

Historien om J. Th. Lundbyes endeligt i Bedsted er tragisk. Han havde meldt sig frivilligt til tjeneste, da Treårskrigen mellem Danmark og Tyskland brød ud i 1848. Undervejs gjorde hans bataljon ophold ved Arndrup Mølle i udkanten af Bedsted. Her blev han dræbt af et vådeskud den 18. april 1848. Han blev 29 år. Inden hans kammerater, herunder Svend Grundtvig (1824-1883), der var søn af salmedigteren N.F.S. Grundtvig, drog videre, svøbte de ham i Dannebrog og fik ham begravet.

Svend Grundtvig har beskrevet Lundbyes død. Beskrivelsen er gengivet af Hans Edvard Nørregaard-Nielsen i *Johan Thomas Lundbye 1818-2018*, der er udgivet i august 2018:

“En soldat sparkede ved den her i Bataillonens stadige Skødesløshed til en saadan Pyramide (af geværer, red.); den faldt og et Skud gik af; Kuglen peb forbi Øret af mig og knuste min Sidesmands Hoved. Han var død i det samme; intet Skrig kom over hans Læber. Han har ikke følt noget Øiebliks Smerte. Lægerne styrtede til og erklærede ham strax for stendød. Bech, Brandis, Dalgas, Lütken og jeg fulgte vor afsjælede ven til Graven samme Dag. Han jordedes på Bedsted Kirkegaard.” *alb*

Ny bog om allieredes flystyrt på Mandø

Torsdag d. 23. august og fredag den 24. august er særlige dage på Mandø i Vadehavet. Natten mellem disse to dage for 75 år siden, 24. august 1943, blev et allieret bombefly af mærket Halifax skudt ned af en tysk natjager. Flyet, der var fra den canadiske eskadrille i Royal Air Force, RCAF, var på vej hjem fra et bombetogt. Ved nedskydningen styrtede flyet i havet ud for Mandø, hvor det eksploderede og sank. Fire ud af de syv besætningsmedlemmer kom i land på Mandø, mens to druknede og en blev dræbt i flyet.

For at markere den voldsomme begivenhed har Foreningen Mandøhuset og Mandø Museum valgt at invitere en række cana-

diske efterkommere til de fire overlevende på besøg på Mandø, og der vil bl.a. være en mindehøjtidelighed i Mandø kirke.

Endelig bliver der også udgivet en ny bog “Mandø og Halifaxen” af flyhistoriker Søren Flensted og journalist Lars Borberg. De to forfattere kortlægger forløbet og skildrer gennem breve, dokumenter og oplysninger fra efterkommerne flyvernes liv og skæbne før og efter styrtet, og fortæller, hvilken betydning begivenheden fik for de mennesker, der kom i berøring med dem på Mandø og under flugten. Tre af flyverne endte i tysk krigsfangelejr, mens den fjerde, piloten, flygtede via Esbjerg og Århus til Sverige. *alb*

En ny bog, der udkommer 24. august, fortæller, hvad der skete, da et af de allieredes fly, styrtede i havet ved Mandø i Vadehavet. Bogen udkommer på både dansk og engelsk.

GRÆNSELANDET ER EN USLEBEN DIAMANT FOR TYSKUNDERVISNINGEN I GRUNDSKOLEN

Når Tysklærerforeningen for Grundskolen holder Tysklærerdag 2018 i Flensborg til november er det med særligt fokus på de mange muligheder, grænselandet giver for både danske elever og lærere, når det gælder det tyske sprog. Det siger foreningens næstformand, Carl Kinze, der organiserer uddannelses- og netværksarrangementet i samarbejde med Grænseforeningen

Af Merlin Christophersen

Tysklærerdag 2018 er Tysklærerforeningen for Grundskolens årlige videreuddannelses- og netværksarrangement, der for første gang afholdes uden for Danmarks grænser, når 60-100 lærere den 23. og 24.

1864 er blevet fremmedgjort i Danmark igennem generationer. Så vi skal som danskere genopdage tysk som vores nabosprog, og her spiller grænselandet en afgørende rolle. Med sin dansk-tyske historie, sin dansk-tyske hverdagskultur og sine mindretal er grænselandet på mange måder en usleben diamant for tyskundervisningen i grundskolen”, siger Carl Kinze.

Programmet for Tysklærerdag 2018, der er udarbejdet i samarbejde med Grænseforeningen, skal ifølge Carl

sprog for både de danske lærere og deres elever.

“I Sydslesvig kan vi som danskere få vores første autentiske møder med tysk sprog og kultur uden at komme alt for meget på udebane. Det gælder for de lærere, der deltager på Tysklærerdagen, og for elever, der i mødet med jævnaldrende sydslesvigere kan kaste sig ud i at tale tysk med forvisning om, at de kan få hjælp, hvis de lige står og mangler et ord. Mange vil derved kunne få fjernet deres angst for at tale tysk og i stedet finde den begejstring for sproget, der er altafgørende, når man virkelig vil lære det”, siger Carl Kinze.

Der findes allerede en række muligheder for møder mellem danske og sydslesvigske elever på lejrskoleophold, elevudveksling og ekskursioner, som også vil blive præsenteret på Tysklærerdag 2018. Men Carl Kinze mener, at der i Sydslesvig stadig ligger et stort uudnyttet potentiale, og at der i fremtiden skal arbejdes på at skabe endnu flere møder mellem danskere og sydslesvigere.

“Vi skal i Danmark få øjnene op for, at

Vi skal i Danmark få øjnene op for, at Sydslesvig er et fantastisk trinbræt ind i den tysksprogede verden

november mødes i Flensborg. Og det giver god mening, at danske tysklærere mødes i Sydslesvig, siger foreningens næstformand, Carl Kinze.

“Den største udfordring for tyskfaget er, at det tyske sprog lige siden krigen i

Kinze give lærerne indblik i, hvordan de konkret kan inddrage grænselandet, dets historie og dets mindretal i deres undervisning. Og så sættes der særligt fokus på mødet med det danske mindretal i Sydslesvig, der kan åbne det tyske

Foto: Feriebarn.dk

Elevudveksling gennem projektet Feriebarn.dk er en oplagt mulighed for, at danske elever kan få afprøvet deres tyske, mener Carl Kinze, der er næstformand i Tysklærerforeningen for Grundskolen.

Sydslesvig er et fantastisk trinbræt ind i den tysksprogede verden. Og ligeledes skal de sydslesvigske lærere få øjnene op for de muligheder, der for dem og deres elever ligger i en intensiveret kontakt med Danmark. Jeg håber, at Tysklærerdagen kommer til at bidrage til mere kontakt mellem Danmark og Sydslesvig, og at det vil sprede sig som ringe i vandet”, siger Carl Kinze. ●

TYSKLÆRERDAG I FLENSBORG. Ca. 80 lærere fra Tysklærerforeningen for Grundskolen afholder videreuddannelses- og netværksarrangement samt generalforsamling på Flensborghus i Flensborg 23.-24. november. Programmet omfatter bl.a. et møde med Sydslesvig Crew, der er et korps af sydslesvigske elever fra 7. - 10. klasse, som viser rundt på deres skoler, en workshop om elevudveksling mellem danske og sydslesvigske elever gennem projektet Feriebarn.dk og en om den tyske online læringsportal *Grenzgenial*, som det tyske mindretals avis, *Der Nordschleswiger*, står bag. Desuden skal bl.a. den danske generalkonsul i Flensborg, Kim Andersen, holde oplægget “Tysklandsstrategien i klasseværelset” og direktør i Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Lars Kofoed-Jensen, holder oplæg om at lære tysk med sikkerhedsnet i Sydslesvig.

Se hele programmet på www.tysklaerer.dk

DANMARKS SOFT-POWER:

DET DANSKE MINDRETAL I SYDSLESVIG

Det danske mindretals rolle og selvforståelse må defineres på ny, mener Jørgen Kühl. Ikke mindst det faktum, at 77 procent af danskerne tror, at man er født ind i det danske mindretal, peger på, at der er brug for en udredning, mener han. Hans egne undersøgelser på A.P. Møller Skolen i Slesvig viser, at kun 3 procent af eleverne kommer fra hjem, hvor begge forældre har gået i dansk skole

Af Jørgen Kühl, rektor for A.P. Møller Skolen & honorar-professor ved Europa-Universität Flensburg

Det danske mindretal er anerkendt som et nationalt mindretal. Dets rettigheder er fastlagt i den dansk-tyske forhandlingsprotokol af 28. marts 1955, i Bonn-Erklæringen af 29. marts 1955, i den slesvig-holstenske delstatsforfatning fra 1990 med senere tilføjelser, senest i 2014. Dertil kommer mindretalsrettigheder i henhold til Europarådets Sprogpagt fra 1992 og Rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal fra 1995. I Tyskland er anerkendelsen af det danske mindretal som nationalt mindretal knyttet til en række kriterier, som blev fastlagt ved Tysklands tiltrædelse til Rammekonventionen.

Således gælder for de danske i Sydslesvig, at:

- Medlemmerne er tyske statsborgere
- De adskiller sig fra flertalsbefolkningen ved eget sprog, kultur og historie, dvs. en egen identitet
- De ønsker at bevare denne identitet
- De er traditionelt hjemmehørende i Tyskland
- De lever i deres traditionelle beboelsesområder, på tysk "Siedlungsgebiete".

Det er kun de sydslesvigere, som opfylder alle disse fem kriterier, der udgør det anerkendte nationale danske mindretal i Tyskland. Og det er kun dem. Alle andre er således intet nationalt mindretal i den tyske regerings forstand. De objektive

kriterier sprog, kultur og historie, der tilsammen definerer mindretallets identitet, er kerneværdier. Uden dem ingen identitet og intet nationalt mindretal.

Danmark har også defineret det danske mindretal. Det er sket i forbindelse med en særlig privilegering af danske sydslesvigere bosiddende i Danmark ved ansøgning om dansk statsborgerskab. Her gælder nemlig:

"Ved dansksindet sydslesviger forstås en person, som er født i Sydslesvig, som helt eller delvist har gået i dansk skole, og som under ophold i Sydslesvig som voksen har vist tilknytning til danske forhold".

Også her opereres der med objektive kriterier: Fødested, skolegang, demonstreret tilknytning.

Det danske mindretals egne organisationer har derimod en mere elastisk tilgang til, hvem der tilhører mindretallet og dermed er dansk eller ej. Her henholder man sig som hovedregel til ét blandt mange udsagn i Bonn-Erklæringen fra 1955: "Bekendelsen til dansk nationalitet og dansk kultur er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves."

Dette udtrykkes på tysk på populariseret vis med sentensen "Minderheit ist, wer will". Du bestemmer selv, om du vil være mindretal. Prosaisk udtrykt: Rend mig i definitionerne. For de danske mindretalsorganisationer betyder det i praksis efter en fra forening til forening forskellig informa-

tionsprocedure: Skriv under på indmeldelsesblanketten, og du er mindretal.

Da *Sydslesvigs danske historie* udkom i sin første udgave i 2009, anvendte jeg i mit afsnit om den nyeste historie efter 1955 udsagnet "Mindretal i en postnational verden" uden dog at reflektere begrebet nærmere. Jeg kunne dengang konkludere min beskrivelse og analyse af det danske mindretal efter årtusindskiftet ved at fastslå:

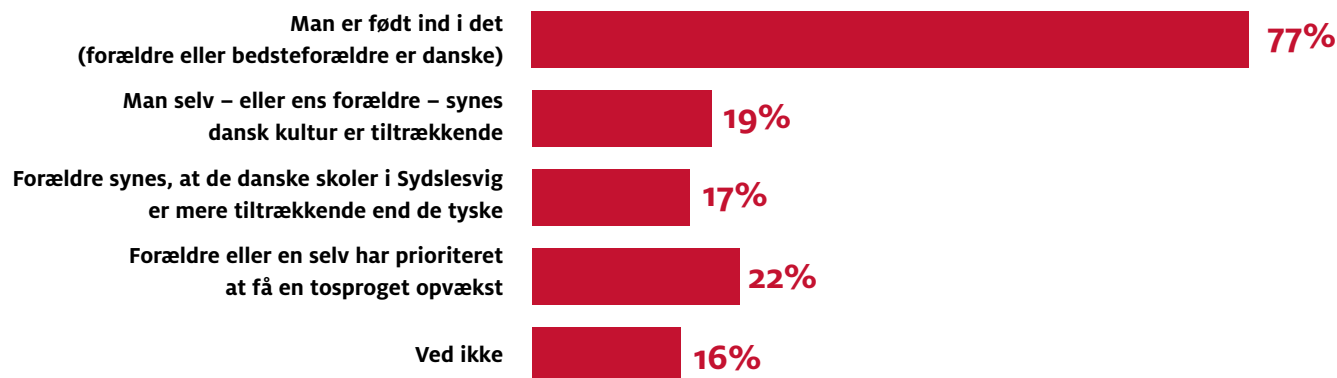
"Det [danske mindretal] befinder sig i en overgangsfase fra et klassisk nationalt mindretal til en moderne minoritet i en internationaliseret og globaliseret verden, hvor overgangszonen mellem dansk og tysk bliver stadig mere flydende."

I dag, ni år senere, vil jeg hævde, at det danske mindretal er blevet yderligere fragmenteret, uden at dets organisationer og ledende personligheder nødvendigvis har reflekteret udviklingen. Mindretallets egen forestilling om et dansk minisamfund er blevet videreført uændret, selv om der fortsat med ujævne mellemrum blusser sprog- og identifikationsdebatte op, som fører til nye sprogpolitikker og sprogpakker, som nøgternt set ikke får den mindste effekt.

DET NATIONALE OG DET POSTNATIONALE

I Sydslesvig findes der nemlig to slags dansk mindretal: Det *nationale*, som lever op til Danmarks og organisationernes

Hvad tror du ligger til grund, når en person fra Sydslesvig er en del af det danske mindretal i Sydslesvig* N=3656

* Respondenterne har kunnet vælge mere end én valgmulighed, så procenterne summerer til mere end 100.

Kilde: "Danskernes kendskab til og forestillinger om mindretallet". Undersøgelsen er foretaget blandt 3.656 danskere i alderen 15 år og opefter. Undersøgelsen er foretaget af analysevirksomheden Moos-Bjerre for Grænseforeningen, 2018.

egne forestillinger om tradition, kontinuitet, trofasthed, danskhed – og det 'postnationale', som knytter sig til mindretallet ud fra helt andre, ofte pragmatiske og selvinteressererede motiver.

Det nationale mindretal kendetegnes ved, at dets medlemmer identificerer sig aktivt som dansk og indgår i et større dansk samhørighedsforhold. Her findes reelle og forestillede bånd til Danmark, her betyder danske traditioner, mærkedage, Dronningens nytårsønsker til de danske sydslesvigere og sproget enten som reel eller symbolsk størrelse noget afgørende. Vi genfinder dette syn i danskerne forestillinger om mindretallet.

Det postnationale mindretal kendetegnes primært ved de individuelle og personlige fordele, som er knyttet til brugen af mindretallets tilbud og dermed af mindretalsrettighederne. Dansk skolegang skyldes i denne del af mindretallet ikke familiens tradition. Det er derimod merværdien, som styrer valget. Disse familier er ikke tosprogede, de taler ikke dansk hjemme. Det er dog muligt for børn af post-nationale på sigt at blive del af det nationale mindretal.

For det nationale mindretal er valget af danske institutioner en funktion af

tilhørsforholdet til det danske. For de postnationale er tilhørsforholdet til mindretallet en funktion af valget af danske institutioner.

På mange måder er det postnationale mindretal et væsentligt element i den selvopfyldende profeti, som kan udledes af København-Bonn Erklæringerne. Det er udtryk for en overopfyldelse af målsætningen om at bevirke en fredelig sameksistens mellem dansk og tysk. Udviklingen kendetegnes hyppigt med sentensen "fra et mod hinanden til et med hinanden".

Men: Er disse forhold et problem?

Svaret er ikke helt simpelt. I nogle sammenhæng kan det være et problem, i mange en klar fordel. Uden det postnationale element kunne det nationale danske mindretal ikke opretholde de institutionelle rammer. Som sådan er det postnationale faktisk til gavn for det nationale.

Hvis det nationale danske element imidlertid er kommet i mindretal i mindretallet, opstår der et presserende behov for at få afklaret, hvem mindretallet er, og hvad det står for. I de senere år har der været tilløb til en sådan diskussion udløst af en ny sprogdebat, som dog ebbede ud igen uden dyberegående konsekvenser. Mindretallets organisationer er måske

for optaget af interne status- og positioneringskampe til at tage en hudløs ærlig diskussion, og der findes p.t. ingen konsensus omkring en videnskabelig undersøgelse af identifikationsmotiver blandt de mange tusinde familier med tysk baggrund, som vælger at lade deres børn blive sydslesvig-dansk socialiseret.

I stedet tyes der til sprogpolitikker og sprogpakker, som formentlig er virkningsløse, fordi de ikke tager fat om problemets kerne. Anderledes sagt forsøger det dansk-nationale mindretal at give nationale svar på en postnational problemstilling. Og derfor rammer alle tiltag grundlæggende ved siden af.

DEN EUROPÆISKE MODEL

Forestillingen om at være en europæisk model har udviklet en selvstændig energi og multiplikatoreffekt. Mindretallet har taget fortællingen til sig, inderliggjort den og fremhæver den i alle mulige relevante, men såmænd også irrelevante sammenhænge. Det kunne vi senest se i forbindelse med arrestationen af den katalanske ex-regionalpræsident Carles Puigdemont i Slesvig-Holsten.

Ikke desto mindre er fortællingen om mindretalsmodellen, som i samme ▶

- ▶ åndedrag hyppigt beskrives som en fredsmodel, konstituerende for rammen omkring det nationale og postnationale danske mindretal i Sydslesvig. Den fredelige sameksistens kædes sammen med København-Bonn Erklæringernes tilsagn om det frie valg af national identifikation. Denne garanti, som var møntet på det hjemmehørende mindretal i en tid, hvor myndighederne anfægtede det danske sindelag, er på forunderlig vis blevet omfortolket til at legitimere, at alle og enhver, som tilfældigvis er havnet i Sydslesvig, frit kan knytte sig til mindretallet.

MINDRETALLET ER KOMMET I MINDRETAL

Det er mit indtryk, at det danske nationale element med rødder, som rækker længere tilbage, i dag er kommet i mindretal i den noget amorfe størrelse, som vi til daglig benævner som mindretallet i Sydslesvig. Vi ved således fra en kortlægning af gymnasieelevernes baggrund på A.P. Møller Skolen i januar 2017, at kun 3 procent af eleverne kommer fra hjem, hvor begge forældre er gået i dansk skole. Dette inkluderer tilflyttere fra Danmark. Yderligere 30 procent oplyste, at en forælder havde gået i dansk skole. Resten – og det er altså 67 procent – stammede fra familier, hvor ingen af forældrene havde gået i dansk skole. Dvs. at over 80 procent af forældrene er mindretalsfremmede.

Det kan antages, at udviklingen fortsætter, og billedet er endnu mere udpræget på lavere klassetrin. Nogle grundskoleledere har over for mig skønnet, at andelen er helt op til 90 procent. I øvrigt har alle disse elever til fælles, at de alle har et gennemgående positivt syn på mindretallet og som regel selv ville sætte deres egne børn i dansk skole.

VI MÅ NYDEFINERE

MINDRETALLET'S ROLLE

Hvis og såfremt den her stillede diagnose er korrekt – og jeg lytter endog meget gerne til kritiske modargumenter, som kan gendrive mine tolkninger – så må vi forsøge at nydefinere det danske mindretals rolle og selvforståelse.

For denne tolkning svarer just ikke til de forestillinger, som befolkningen i Danmark – jf. Grænseforeningens aktuelle undersøgelse – gør sig om og af det danske mindretal. Her mener jo 77 procent at man fødes ind i mindretallet. 78 procent forestiller sig, at mindretallets medlemmer taler flydende dansk, mens 76 procent tror, at mindretallet følger danske medier. Det gælder for de nationale, men netop ikke for de postnationale. De har mindretallet som tilvalg, uden at man nødvendigvis samtidig fravælger det tyske udgangs- og omdrejningspunkt.

I øvrigt viser Grænseforeningens undersøgelse samtidig, at en mindre del af de adspurgte i Danmark har en ganske præcis fornemmelse for, hvad der bevirker, at man knytter sig til mindretallet: 19 procent antog, at man selv eller ens forældre synes, at dansk kultur er tiltrækkende, og 17 procent angav, at forældrene synes, at de danske skoler i Sydslesvig er mere tiltrækkende end de tyske. Det er formentlig disse antagelser, som giver et realistisk billede af de postnationale bevæggrunde.

Men hvis "I skal ikke blive glemt"-løset – hvis 100-års-jubilæum vi markerer om to år – ikke længere giver mening for størstedelen af de 50.000, vi storsindet tæller som dansk mindretal, fordi der hos de fleste ganske enkelt ikke findes nogen danske traditioner, som rækker længere tilbage end indeværende generations tillærte danskhedselementer, så bliver mindretallet nødt til at konstruere en ny fortælling. Og denne fortælling er samtidig en legitimationsramme, som dog nødvendigvis må bevæge sig hinsides de hidtil gældende lovgivningsmæssige rammer og definitioner, som er skabt omkring det nationale danske mindretal.

HVORDAN BEGRUNDE

ØKONOMISK STØTTE?

Hvordan skal vi begrunde dansk politisk og folkeligt engagement og omfattende økonomisk støtte til det samlede danske mindretal, når kun en mindre del er nationalt, mens stadig flere er postnationale?

Vi kan ikke udelukkende gøre det ud fra etniske, kulturelle, sproglige eller historiske kriterier. Vi kan ikke alene slå på "Vi udgør samme folk", "I skal ikke blive glemt" eller "Vi holder fast i jer, så længe I holder fast i os"-retorikken. Men lad mig understrege det umisforståeligt: Denne retorik gælder fortsat og er fuldt ud legitimeret for de nationale dele af mindretallet, som ingenlunde må glemmes. De er netop mindretallet, som rammerne og privilegierne er skabt for.

Vi må for helhedens vedkommende gøre det ud fra nationale danske interesser. Støtten til Sydslesvig er nemlig ikke blot, som formålsparagraffen i Sydslesvigloven fastholder det, til gavn for det danske mindretal; den er også til gavn for Danmark.

Det danske mindretal er nemlig udtryk for Danmarks soft-power: værdier, prægninger og mentaliteter, som skaber positive oplevelser og syn på Danmark og det danske.

Svaret ligger lige for: Hvis det nationale danske mindretal ikke fandtes, burde det opfindes. Det er nemlig i Danmarks udenrigspolitiske interesse, at der findes et velorganiseret, selvbevidst dansk mindretal i Tyskland. Det danske engagement og tilbud i Sydslesvig fungerer som væsentlig aktør i det kulturelle møde mellem dansk og tysk. Det bygger bro og formidler sympati. Det er medvirkende til at fastholde et fredeligt grænseland og fremmer det gode naboskab.

Det kan således nøgternt konstateres, at det danske mindretal er af væsentlig betydning for Danmarks soft-power. Ikke blot i forhold til den store nabo Tyskland, hvor dele af den regionale tyske befolkning reelt assimileres til mindretallet; men også i et større europæisk og internationalt perspektiv, hvor Danmarks mindretalspolitik fremhæves som rollemodel, best practice-eksempel og med rette giver prestige i mange forskellige sammenhænge. ●

Denne tekst er et uddrag af Jørgen Kühls tale på Grænseforeningens Sendemandsmøde den 26. maj. Uddraget bringes med tilladelse fra forfatteren.

DET DANSKE ER KOMMET NATURLIGT TIL MIG

Selv om 19-årige Jule Sösemann har tyske forældre og kalder sig "pæretysk", er hun også dansk. Jule Sösemann er repræsentant for den gruppe i det danske mindretal, som kaldes postnationalt

Af Merlin Christophersen

Jule Sösemann er i sommer blevet student fra det danske gymnasium, Duborg-Skolen, i Flensborg. For 16 år siden startede hun efter eget ønske i dansk børnehaven i Flensborg, og dermed traf hun en beslutning, der først førte hende og senere både hendes tre søskende og forældre ind i det danske mindretal.

"Det danske er gennem min opvækst kommet helt naturligt til mig. Og min familie og jeg er gradvist blevet mere danske. I dag plejer jeg at sige, at jeg er pæretysk, men jeg er også dansk", siger Jule Sösemann.

I dag taler Jule Sösemann ofte dansk med sine søskende. Deres mor arbejder i en dansk vuggestue, og deres far er aktiv i den danske sejlklub i Flensborg.

Familien Sösemann er repræsentant for den gruppe i mindretallet, som Jørgen Kühl, der er professor ved Europauniversitetet i Flensborg og rektor på A.P. Møller Skolen i Slesvig, har kaldt "postnational". Begrebet dækker over de medlemmer af mindretallet, der har tysk baggrund og har valgt det danske til. Den nationale gruppe definerer han derimod som dem, der er født ind i mindretallet. Jørgen Kühl vurderer selv, at omkring to tredjedele af eleverne på hans egen skole har en postnational baggrund.

Selvom der ikke findes nogen opgørelse om mindretallets sammensætning, bliver det både i mindretallet og blandt danske politikere løbende debatteret, hvor dansk

det danske mindretal egentlig er, når der eksempelvis tales tysk i skolegården. For burde mindretallets medlemmer egentlig ikke være så danske som mulig og hovedsageligt tale dansk?

"I skal tale dansk' er nok den mest brugte sætning i de danske børnehaver, skoler og ungdomsforeninger. Og det er vigtigt, at vi minder børnene om, at man skal tale dansk, når man går på en dansk skole eller er ved spejderne. Men det er ligeså vigtigt, at vi fortæller børnene, hvorfor det er vigtigt at tale dansk, og hvad det betyder for et dansk mindretalsliv i Sydslesvig og for dem selv og deres identitet", siger Jule Sösemann og fortsætter:

"Mange børn reflekterer ikke over, hvorfor de skal tale dansk. For mange er dansk et institutionssprog. Noget man taler i skolen og børnehaven, men man tager det ikke med hjem. Og i fritiden og i skolegården bliver der talt tysk, hvilket så bliver mødt med en løftet pegefinger."

Jule Sösemann har selv oplevet at blive skældt ud for at tale tysk i skolegården. Dengang syntes hun mest, det var irriterende. Sidenhen er hun begyndt at reflektere meget over sin egen baggrund og identitet, bl.a. som Elevambassadør i Grænseforeningen, hvor hun har debatteret sin baggrund med danske gymnasieelever. I dag mener hun, at repræsentanterne hæmmer børnene i at udfolde deres sprog og mindske deres lyst til at tale dansk.

"Jeg tror, vi skal gå meget mere positivt til det med sproget. Hvis man fra en tidlig alder giver børnene mulighed for at reflektere over, hvorfor de bruger sproget, og reflektere over det mindretal, vi lever i, så bliver det en positiv oplevelse at tale dansk. Og her er kontakten til Danmark så vigtig. Det, at sydslesvigske børn kan komme til Danmark som ferie børn, på spejderlejr eller som Elevambassadører, giver dem en helt anden oplevelse af det danske. Der bliver dansk sprog og kultur noget, der begejstrer", siger Jule Sösemann. •

Foto: Privat

Jule Sösemann, der i sommer blev student fra Duborg-Skolen i Flensborg, mener ikke, man behøver vælge det tyske fra for at være del af det danske mindretal i Sydslesvig.

ANMELDELSE

Foto: Michael Nagy/Presseamt München

I München har man haft en diskussion om, hvorvidt man ønskede snublesten lagt ned i byens fortove eller ej, sådan som det er sket i en række andre tyske storbyer. Kompromisset blev for nylig, at mindeplader over ofrene for nazismen placeres på bygninger, hvor ofrene boede, eller på standere foran bygningerne. Ny bog fortæller historien om snublestenene, der er udtryk for moderne erindringskultur i Tyskland, skriver Moritz Schramm.

HISTORIEN BAG SNUBLESTENENE – OG ET INDBLIK I DEN TYSKE EFTERKRIGSHISTORIE

Hans Hesses bog “Stolpersteine: Idee, Künstler, Geschichte, Wirkung” fra 2017 giver en fin introduktion til historien bag de såkaldte snublesten, der er dukket op i især tyske byer siden 1990'erne for at minde om nazismens døds ofre. Bogen bidrager samtidig til en bedre forståelse af udviklingen i den tyske erindringskultur.

Af Moritz Schramm

Enhver, der kommer på besøg i de tyske storbyer kender fænomenet: de små snublesten, Stolpersteine, som er lagt ind

i fortovet foran husene og gør opmærksom på tidligere beboere, der blev ofre for nazisternes menneskeforagtende diktatur. På snublestene står typisk navnet på personen, oplysninger om fødselstids-

punktet, og skæbnen under det nationalsocialistiske diktatur, fulgt af datoen for deportation og, så vidt dette kendes, dødstidspunktet.

Snublestene er blevet en overvældende

succes. De er i dag det største decentrale mindesmærke i verden, og er – i modsætning til f.eks. det store Holocaust-mindesmærke i Berlins centrum – nærværende i dagligdagen: man 'snubler' i bogstaveligste forstand over historien og dens eftervirkninger.

I offentligheden er snublestenene, ligesom hele den tyske erindringskultur, fortsat omdiskuteret. Ved siden af den interne kritik mod konceptet – at man træder oven på ofrenes navne, f.eks. – kan man nogle steder høre den besynderlige opfattelse, at de tyske snublesten er del i en overordnet tysk 'skyldkultur', som de tyske myndigheder angiveligt presser ned over folket, og som dette efterfølgende bør gøre sig fri fra.

Videnskabelige studier har for længst vist, at denne ide om en særlig tysk skyldkultur, der presses ned over folket, ikke er andet end en myte. Og Hans Hesses prægtige bog om historien bag snublestenene viser på tilsvarende vis, hvordan denne ide om en tysk 'skyldkultur' ikke holder ved eftersyn. Som det tydeligt fremgår af Hesses læseværdige bog er snublestenene – ligesom i øvrigt alle andre tyske mindesmærker over ofrene for det nationalsocialistiske diktatur – ikke bragt for dagen af myndighederne, men er derimod resultatet af lokale og kunstneriske initiativer, der forsøger at skabe et korrektiv til den omfattende mangel på Vergangenheitsbewältigung (fortidsbearbejdning), som det officielle Tyskland i mange årtier var præget af.

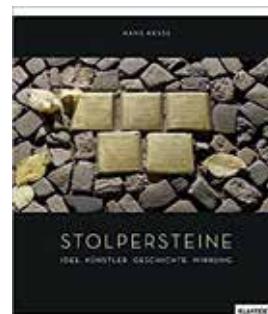
Som kunstneren Gunter Demnig, der står bag de første snublesten, skriver, førte

især den officielle erindringspolitik med dens ofte upersonlige tilkendegivelser om forbrydelsernes almene karakter til, at ofrene selv blev forbigået. Man glemte simpelthen, ifølge Demnig, at "rædslen udspillede sig i de kvarterer, gader og lejligheder, i hvilke vi lever i dag". Snublestenene er et forsøg på at skabe en modhistorie mod den udbredte mangel på erindringskultur, og et forsøg på at forankre rædslen i de lokale miljøer, hvor forfølgelsen og deportationen rent faktisk fandt sted.

Hesses bog giver en fin introduktion til historien bag, til den politiske kontekst, til kritikken af konceptet og til de skiftende udviklinger i projektet, der startede i Köln i begyndelsen af 1990'erne. Og den viser med eftertryk, hvor stor modstand det decentrale mindesmærke måtte overvinde, før end Demnigs snublesten i dag fremstår kendte og anerkendte: De første sten blev nedlagt illegalt, som kunstneriske provokationer, og det tog mange år inden de lokale byråd tog ideen til sig og accepterede stenene som bevaringsværdige bidrag til erindringskulturen. Hesses flotte bog med sine mere end 100 sider fodnoter og bemærkninger samler historien, fakta og kontroverser omkring projektet, som hidtil kun er blevet diskuteret i mindre publikationer og artikler.

Samtidig vidner bogen om behovet for at videreudvikle snublestensprojektet. Især det korte afsnit om internationaliseringen viser, hvordan idéen efterhånden har spredt sig til andre europæiske lande, som f.eks. Frankrig, Holland og Tjekkiet. I Danmark mangler vi fortsat at se de første snublesten, der kan minde

om de ofre, der også her blev deporteret under besættelsen. Hesses bog kan, på trods af det lidt irriterende fokus på kunstneren bag projektet, være med til at belyse historien – og muligvis skabe mod til efterligning. ●

Hans Hesse: Stolpersteine. Idee. Künstler. Geschichte. Wirkung. Essen: Klartext Medienwerkstatt, 2017.

RENÉ MORITZ SCHRAMM er lektor på Institut for Kulturvidenskaber på Syddansk Universitet

Finn Slumstrup
døde i sit hjem på
Ærø 5. juli 2018.
Han blev 76 år.

Foto: Anne Mette Holstein

En mand i dialog

MINDEORD. Formand for Grænseforeningen Jens Andresen og generalsekretær Knud-Erik Therkelsen har skrevet følgende mindeord om Finn Slumstrup, der var formand for Grænseforeningen 2005 til 2014

Det er med stor sorg, vi har modtaget budskabet om Finn Slumstrups pludselige død i sit hjem på Ærø. Finn Slumstrup var formand for Grænseforeningen fra 2005 til 2014, længere end de fleste andre formænd og med dybere spor. Han havde det mod, som skulle til for at fortsætte den moderniseringsproces af foreningen, som Bent A. Koch havde sat i gang, og som blev videreført af Torben Rechendorff.

Finn Slumstrup havde fra sin tid som lærer på Snoghøj og Askov Højskole et ualmindeligt godt kendskab til grænselandet og det danske mindretal. Grænse-landets forhold var fra hans ungdom en væsentlig del af det grundtvigske dna, som prægede ham hele livet.

Som formand dannede Finn Slumstrup sig meget hurtigt et overblik over Grænseforeningens vanskelige situation, udspændt mellem en markant national-konservativ historie og, i lyset af den historiske udvikling, nødvendigheden af omstilling. Han havde sine klare synspunkter om, hvad der skulle til, men han vidste også bedre end nogen vigtigheden

af at få mindretallet og baglandet med. Derfor begav han sig, efter han var blevet valgt, på en foredragsturné rundt til de mange lokalforeninger, hvor han lyttede sig frem til kernen i Grænseforeningen.

Han lagde først og fremmest vægt på, at foreningen skulle være et "levende fællesskab". Han tog initiativ til en slankning af foreningens struktur, men for at sikre den fælles dialog var han samtidig idemand til de såkaldte lokalforeningsmøder, hvor lokalforeninger og Grænseforeningens ledelse med formanden i spidsen kunne mødes.

Finn Slumstrup var en begejstret fortaler for de nye initiativer, som voksede frem i hans formandsår: Elevambassadører, nyt undervisningsmateriale, sydslesvigere på efterskole, Kulturmødeambassadører, JUNG zuSAMMEN, deltagelse i Folkemødet på Bornholm og meget andet. Men altid i åben og tæt dialog med formandskab, bestyrelse og græsrodder.

Han var et flittigt skrivende menneske og utallige er de indlæg, han har skrevet med udgangspunkt i det danske mindre-

tal. Hans engagement i grænselandet ses også i hans omfattende forfatterskab, der rummer adskillige bøger med Sydslesviske temaer.

Finn Slumstrup var ordentligheden selv. Opmærksom, lyttende og bestemt også parat til at svare, når det var nødvendigt. Han satte sig som nævnt varige spor i Grænseforeningen, ligesom i de mange andre sammenhænge, hvori hans rige liv foldede sig ud. I et interview i Kristeligt Dagblad i 2016 sagde Finn Slumstrup:

"Jeg har altid haft en fuldstændig grundlæggende oplevelse af, at jeg har levet et ufatteligt privilegeret liv. Jeg tror, at jeg har levet i en parentes... Jeg er 75 år snart, mandlig vesteuropæer, og har aldrig skullet spørge mig selv, om jeg er villig til at gå i krig. Jeg har levet i en periode, hvor levestandarden i Danmark er steget ganske kolossalt. Man kan diskutere, om vi har forvaltet det ordentligt, men at det er privilegeret, kan der ikke være tvivl om."

"Så man kan sige, at jeg har levet et meget rigt liv, men det er i dobbelt forstand sent eftermiddagslys, der falder ind ad vinduerne."

Men selv om du for evigt er borte Finn, går solen ikke ned over din indsats foreløbig. Du lagde kræfter i, du kom langt, og vi siger tak for din ihærdige indsats for Grænseforeningen.

Æret være Finn Slumstrups minde.

LOKALFORENINGER

FOREDRAG OG MØDER ARRANGERET AF LOKALFORENINGERNE

Medmindre andet er nævnt, er arrangementerne åbne for alle.

SYDDANMARK

Fyn

25. september kl. 19.00. Ringe Bibliotek (store sal), indgang fra Centrumpladsen, 5750 Ringe. Foredrag ved historiker og tidl. generalkonsul Henrik Becker-Christensen: "Fra mod hinanden til med hinanden. Det dansk-tyske grænseland fra 1. verdenskrig til i dag". Arrangementet er i samarbejde med Folkeuniversitetet Ringe-Ryslinge.

Haderslev

10. oktober kl. 19.00. Hoptrup Efterskole. Foredrag ved Lars Henningsen: "Fred og Håb, Sønderjylland mellem Våbenstilstand og Genforening". Pris: 80 kr. Ikke-medlemmer: 100 kr.

Sønderborg

17. september kl. 16.00. Biblioteket Hørup, Knøs' Gård. Salen. Foredrag ved forstander for Refugiet i Løgumkloster Helle Skaarup "Min vej til Løgumkloster". Pris: 50 kr. Arrangeres i samarbejde med Foreningen Norden, Sprogforeningen og biblioteket.

Aabenraa

Tirsdage i lige uger kl. 9.30. Rebbølcentret. Sangcafe med Hans Fisker og Andreas Brandenhoff. Hjemmebagte boller.

12. september kl. 14.30. Rebbølcentret. Det grå guld. To oplægsholdere fra hver side af grænsen fortæller deres historie. Kaffe bord.

16. oktober. Rebbølcentret. Dyvohray koncert. Tilmelding på tlf. 74646502 eller mail fhrc@bbsyd.dk.

MIDTJYLLAND

Silkeborg-Hammel og omegn

8. november kl. 19.00. Medborgerhuset, Bindslevs Plads 5, Silkeborg. Sangaften med Marianne Hovgaard og Freddy Dencker i anledning af fejringen af Foreningen Nordens kommende 100 års jubilæum.

Herning & Ikast-Brandeborg kommuner

8. september kl. 12.00. Vesterled i Sdr. Haurvig på Holmsland Klit. Årsmødet på Vesterled. Middag. Årsmødetaler ved kulturminister Mette Bock og kommunikationskonsulent i Dansk Skoleforening for Sydslesvig Katrine Hoop. Pris for middag: 150 kr. eller 20 €.

Kreds 21. Grænseforeningerne i Ringkøbing amt

8. september kl. 12.00. Vesterled i Sdr. Haurvig på Holmsland Klit. Årsmødet på Vesterled. Middag. Årsmødetaler ved kulturminister Mette Bock og kommunikationskonsulent i Dansk Skoleforening for Sydslesvig Katrine Hoop. Pris for middag: 150 kr. eller 20 €.

Randers og omegn

4. oktober kl. 19.00. FOE, J.V. Martins Plads 1, Randers. Foredrag ved tidl. chefredaktør på Der Nordschleswiger Siegfried Matlok: "Dansk-tysk – fortid, nutid og fremtid". Pris: 50 kr.

Ringkøbing og omegn

11. oktober kl. 19.30. Vestjyllands Højskole. Rundvisning på højskolen og oplæg af forstander Else Mathiasen om højskolleviv, dannelse anno 2018 og skolens mål og værdigrundlag.

Kaffebord. Tilmelding senest den 8. oktober på mail pmjohannsen@gmail.com eller tlf. 2926 8943. Pris: 80 kr.

20. september kl. 18.00. Medborgerhuset, Brogaardsvej 2, Ringkøbing. Generalforsamling. Fællesspisning og musikalsk indslag ved Svend Erik Larsen og Dorthe Kold. Pris: 160 kr. Tilmelding senest den 17. september på tlf. 29268943 eller mail pmjohannsen@gmail.com.

Silkeborg-Hammel og omegn

26. august kl. 11.00. Ejer Bavnehøj. Folkemøde på Ejer Bavnehøj. Se programmet under Skanderborg og omegn. Arrangeret af: Grænseforeningen for Skanderborg og omegn.

Skanderborg og omegn

26. august kl. 11.00. Ejer Bavnehøj. Folkemøde på Ejer Bavnehøj. Taler ved finansminister Kristian Jensen og landdagsmedlem Lars Harms. Friluftsgudstjeneste ved dansk præst i Sydslesvig Preben Kortnum Mogensen. Konverter ved HOT-koret og Hjemmeværnets Musikkorps. Velkomst ved tidligere organisationskonsulent i Grænseforeningen Johan Herold. Underholdning med gymnastikopvisning, folkedans og sang og musik ved Marianne Hovgaard og Freddy Dencker. Mad kan forudbestilles i kiosken på tlf. 2498 6966.

8. oktober kl. 19.30. Kirkecentret ved Skanderup Kirke. Efterårs-møde. Foredrag ved tidligere redaktør af "Æ Rummelpot" Sven-Erik Ravn: "Hjemmefronten. De sønderjyske kvinder under 1. verdenskrig". Pris inkl. kaffe/te og kage: 30 kr.

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

2. oktober kl. 19.00. Fiskbæk

Missionshus, Skråvejen 2, Fiskbæk. Eventyrtælleren Asger Bjørnskov fortæller om og viser billeder af sine mange rejser og eventyr i hele verden, herunder et frit fald fra 12.000 fod over Australien og dykning blandt hajer i Costa Rica. Pris: 75 kr.

Vejle Vesteregn

16. september kl. 10.00. Rødding Højskole, Flors Alle 1, 6630 Rødding. Besøg af SSF-ven-skabsforeninger fra Sydslesvig. Gudstjeneste i Rødding Frime-nighedskirke ved pastor Mette Geil. Kirken ligger lige ved siden af højskolen. Rundvisning på Rødding Højskole ved forstan-der Mads Rykind-Eriksen. Mid-dagsmad. Sangtime. Kaffe. Pris for fortæring: 200 kr. Tilmel-ding senest den 8. september på mail rykind@bbsyd.dk eller tlf. 4026 5489.

Aarhus

17. september kl. 19.30. Ellevang Kirkesal, Jellebakken 42, 8240 Risskov. Foredrag ved Danmarks ambassadør i Tyskland Friis Arne Petersen: "Grænselands-relationernes betydning for det tysk/danske forhold og Tysk-lands globale rolle". Pris inkl. ost, vin og vand: 50 kr.

NORDJYLLAND

Aalborg

24. september kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 3. Fore- drag ved forfatter Hans Greger- sen: "Krigens by – Aalborg un- der besættelsen". I samarbejde med Folkeuniversitetet.

HOVEDSTADEN

Hillerød

30. august kl. 19.30. Frivilligcen- ter Hillerød, Fredensvej 12 c, Hillerød. Oplæg ved projektle- der i Grænseforeningen Marie Hjarvad de Fine Licht: "2020 – Ideer til Genforeningsjubi- ▶

Annonce

18-19

**DIE WINTERREISE/
SCHUBERT**

27.10.2018 kl. 16.00

DANSKHED01.11.2018 **Repremiere**

08.11.2018

15.11.2018

23.11.2018 (lukket forestilling)

POETRY SLAM

20.11.2018 kl. 19.00

DEN LILLE PRINS06.12.2018 kl. 19.00 **Premiere**

08.12.2018 kl. 16.00

13.12.2018

15.12.2018 kl. 16.00

10.01.2019

12.01.2019

17.01.2019

POETRY SLAM

31.01.2019 kl. 19.00

MENS VI VENTER**PÅ GODOT**

07.02.2019 kl. 19.30

19.02.2019

21.02.2019

28.02.2019

05.03.2019

KVINDER

14.03.2019 kl. 19.30

19.03.2019

21.03.2019

28.03.2019

04.04.2019

DET
LILLE
TEATER
FLENSBORG

LOKALFORENINGER

► læet". Herefter ideudveksling om 2020-initiativer. Pris: inkl. kaffe og kage: 30 kr.

3. oktober kl. 19.30. Nordisk Lejrskole, Lejrskolevej i Hillerød. Foredrag ved forfatter og professor Hans Wolf: "Sønderjyder på Østfronten i 1. Verdenskrig". Pris inkl. kaffe og kage: 50 kr. Ikke-medlemmer: 60 kr.

TURE OG REJSER ARRANGERET AF LOKAL- FORENINGERNE

Medmindre andet er nævnt, er turene åbne for alle.

SYDDANMARK**Fredericia – Middelfart**

13. september kl. 9.30. Fredericia Banegård. Udflugt til Vadehavscenteret og "Klægager". Historisk foredrag om Klægager og guidet tur i marsken ved gårdens ejere. Sønderjysk kaffebord. Hjemkomst kl. 17.30. Pris: 450 kr. Tilmelding og betaling senest 3. september til Marie Fink-Nielsen, 4092 7742 eller marie.fink.nielsen@gmail.com. Betaling på Nordea: 2440 9200500097.

Haderslev

8. september kl. 8.00. Parkeeringspladsen på Jomfrustien i Haderslev. Udflugt til Frederiksstad. Afgang fra Hammelev kl. 8.20. Kaffe og rundstykker på Hof Jürgensen. Besøg af Paludanushuset i Frederiksstad. Frokost og foredrag ved amtsformand Jörn Fischer om mindretallet på vestkysten. Guidet byvandring ved Nele, Jörn Fischers datter. Kaffe. Pris: 400 kr. Ikke-medlemmer: 450 kr.

Kolding og omegn

7. september kl. 9.00. P-pladsen

bag Kongeaaamuseet. Cykeltur til området med de mange Balum'er. Kørsel i bil til Hjerpested Feriekoloni, Østerhedevej 1, 6280 Højer. Cykeltur ud mod kysten og nordpå, stop ved en lang række bebyggelser, der alle har Ballum som en del af deres navn, og Klægagergård. Medbring selv madpakke. Eftermiddagskaffe med brød. Pris: 50 kr. Tilmelding senest den 31. august på tlf. 4032 9887. Det vil være muligt at deltage i turen i bil.

Kreds 20 – Sammenslutningen af Grænseforeninger fra Horsens til Kolding

18. oktober kl. 11.00. Christianslyst, Nottfeld, D-24392 Süderbrarup. Familie-sprog-festival. 18. - 20. oktober. Familier med børn og børnebørn fra 5 til 12 år fra begge sider af grænsen samles for at blive bedre til dansk og tysk gennem forskellige aktiviteter af fysisk og kreativ karakter. Henvendelse til Kirsten Rykind-Eriksen for flere oplysninger og om prisen på mail rykind@bbsyd.dk eller tlf. 4026 5489. Arrangeret af kreds 20 og Sydslesvigsk danske ungdomsforeninger.

SØNDERBORG

22. september kl. 8.00. Heldags-tur til Møgeltønder. Afgang fra Alsion, Nedre Parkering. Guidet rundvisning på Schackenberg Slot, Stokladen og Slotshaven. Frokost i "Butik Slotsgaden". Besøg i Møgeltønder Kirke. Pris: 400 kr. Ikke-medlemmer: 450 kr. Tilmelding senest 10. september på mail kifano@gmail.com eller tlf. 6177 8515. Betaling på: 9797-000119400.

MIDTJYLLAND**Skjern-Tarm-Videbæk Egnen**

25. august kl. 07.15. Skjern Tekniske skole. Afgang fra Tarm

rutebilstation kl. 7.25. Udflugt til Sønderjylland og Sydslesvig. Morgenkaffe. Besøg i Gråsten slotskirke og -park. Frokost på Chatrinesminde Teglværk med efterfølgende rundvisning. Eftermiddagskaffe ved Egersund. Aftensmad i Ladelund. Forventet hjemkomst kl. 21.45. Pris: 550 kr. Ikke-medlemmer: 600 kr.

4. september kl. 18.15. Vesterled, Vesterledvej 76, Sdr. Haurvig. Aftentur til Vesterled. Kørsel i egne biler. Afgang fra Tarm Rutebilstation kl. 17.30. Der er også plads til dem, der ikke selv vil køre. Rundvisning ved børn fra Sydslesvig, der er på lejrskole i Vesterled. Tur til havet. Kaffe og sandwich. Tilmelding senest den 28. august på mail bo.trelborg@gmail.com eller tlf. 9737 5270. Pris: 75 kr. (børn gratis)

26. oktober kl. 7.00. Christianslyst. Tur til Christianslyst fra 26. - 28. oktober. Program under udarbejdelse. Arrangeres i samarbejde med Ringkøbing Grænseforening.

SJÆLLAND**Midtsjælland**

2. september kl. 10.30. Trehøjevej 47, 4070 Kirke Hyllinge. Besøg på Egholm Museum. Rundvisning på museet og dets våbensamling. Vand, sandwich og en kop kaffe. Tilmelding senest den 15. august til Yonna på mail yonna@graensen-midtsjl.dk eller tlf. 3054 3528.

Ringsted og omegn

28. september kl. 8.00. Ringsted. Tredages tur til Sønderjylland og Sydslesvig. Besøg på Brundlund Slot i Aabenraa og udstillingen med guldaldermaler Eckersbergs værker. Frokost på Snarrenkeller. Besøg på Flensborg Avis. Middag og overnatning på Christianslyst.

For detaljeret program, pris og tilmelding kontakt tlf. 2521 3051.

HOVEDTADEN

Hillerød

7. september kl. 8.00. Hillerød. Fire dages bustur til Sydslesvig og Sønderjylland. Udrejse over Rødby-Puttgarden. Besøg på den sydligste danske skole i Vester mølle ved Rendborg. Tre overnatninger på Christianslyst, besøg på bl.a. Duborg-skolen i Flensborg og Genforenings- og Græsemuseet i Taps. Sønderjysk kaffebord med 29 slags kager på Gråsten gamle kro. Pris: ca. 3.000 kr. Ikke-medlemmer: ca. 3.200 kr. Nærmere oplysninger og tilmelding til formanden på mail bent@panikrejser.dk eller tlf. 4825 2511.

Københavns Vestegn

14. september kl. 8.00. Vestegnen. Tredages bustur til Sydslesvig. Besøg i Maribo Domkirke, sejltur Rødby-Puttgarden, sejltur på "De 5 søer" fra Malente til Plön i Holstens Schweiz, heldagstur til Husum, kunstmuseet Nolde i Seebüll, Højer Sluse, Løgumkloster med krigsfangegravene og Løgumkloster Kirke. To overnatninger på Christianslyst. Nærmere oplysninger om restpladser på mail marliesgun@gmail.com eller tlf. 4484 4527.

**Foredrag/møder og ture/
rejser:**
cjj@graenseforeningen.dk.
Deadline: 20. september 2018.

Grænsen nr. 4/august 2018

80. årgang

Udgiver

Grænsforeningen
Peder Skrams Gade 5, 1054 København K

Redaktion

Anna-Lise Bjerager (ansv. redaktør)
alb@graenseforeningen.dk, tlf. 3031 6113

Forsidefoto i dette nummer

Lars Salomonsen

Layout

Prik grafisk tegnestue

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Abonnement

Grænsforeningen
info@graenseforeningen.dk, tlf. 3311 3063

Udgivelsesplan 2018

Nr. 5: 12. oktober

Nr. 6: 7. december

Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato

Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.

Læs magasinet Grænsen digitalt:

www.graenseforeningen.dk/gransen

ISSN: 0903-2223

Grænsforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Tlf. 3311 3063, www.graenseforeningen.dk

Protector: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Jens Andresen
ja@graenseforeningen.dk, tlf. 4043 7008

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk, tlf. 2023 1984

Grænsforeningens formål

Det er Grænsforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænsforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænsforeningens værdier

Grænsforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænsforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligestilling gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænsforeningens bestyrelse

Formand: Jens Andresen, Løgumkloster

1. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

2. næstformand: Per Grau Møller, Nr. Lyndelse

Region Syddanmark

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland

Bo Trelborg, Tarm
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner

Per Paludan Hansen, Frederiksberg
Peder Damgaard, Kollund
Steen Bo Frandsen, Hannover

Grænsforeningen Ungdom

Christopher Warnke, Frederiksberg
Patrick Løvenskjold von Wildenradt, København

Dannevirkeruinen står i næsten oprindelig fremtoning visse steder. Andre steder er den helt forsvundet eller mindre velbevaret som her i nærheden af Dannevirke Museum.

DANNEVIRKE ER PORTEN TIL NORDEN

Det historiske voldanlæg Dannevirke og vikingebyen Hedeby blev i juni optaget på UNESCOs Verdensarvsliste. Optagelsen vil være med til at give Dannevirke en ny betydning som mødested mellem nord og syd, vurderer museumsinspektør René Rasmussen, Sønderborg Slot

Af Sebastian Schlüter Jacobsen

Dannevirkes historie er fuld af spørgsmål og myter. Egentlig var historien, at Dannevirke, der er Nordens største forsvarsværk, blev grundlagt af Dronning Thyra, Gorm den Gamles dronning i 900-tallet. Også danerkongen Agantyr siges at have haft indflydelse på voldenes opbygning i 700-tallet. I dag kan man dog med nogenlunde sikkerhed sige, at Dannevirke er ældre end det, og at opbyggelsen skete ca. 500 e. Kr. Men selv om Dannevirke, der blev optaget på UNESCOs Verdensarvsliste efter en fælles dansk-tysk ansøgning, som bl.a. Sydslesvigsk Forening (SSF) stod bag, for længst har mistet sin betydning som forsvarsværk, har det stadig en stor symbolsk betydning, vurderer museumsinspektør René Rasmussen, Museum Sønderjylland.

“Stedet har selvfølgelig ikke været glemt, men der har været perioder hvor opmærksomheden på stedets betydning har været lav. Nu vil der helt sikkert komme ekstra fokus på Dannevirke. Stedet vil blive genopdaget, og turismen vil få et boost,” siger han.

René Rasmussen forklarer, at forsvarsværket, der består af ca. 30 kilometer vold fordelt på en række forgreninger, der tilsammen spærrer Jylland af på det smalleste sted, ikke bare definerede Danmarks grænse mod syd, men at det også har haft stor betydning for vores opfattelse af os selv som folk, nation og stat. Denne oplomstring skete især i 1800-tallet med det øgede fokus på folk og nation. Nu vil Dannevirke opleve en ny oplomstring, vurderer René Rasmussen.

“Stedet er naturligvis historisk uhyre interessant i sig selv. Men i dag er man ved at definere det som et mødested for dansk-tysk kultur og historie. Dannevirke bliver også mere aktuelt, fordi det er porten mellem Norden og Europa. Det siger sig selv, at man kan åbne og lukke porte. Men det siger ikke sig selv, om man vælger at åbne eller lukke porten. I dette spørgsmål vil Dannevirke få en fornyet aktualitet som et nutidigt referencepunkt”, siger René Rasmussen. ●